

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง หลักการและรูปแบบในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์
แสงอรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรม
ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการทำงานวิจัย
ดังนี้

- 2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.2 แนวคิดเครือข่ายชุมชน
- 2.3 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.4 ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด
- 2.5 รูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.1.1 ขอบเขตและความหมาย

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) ได้เข้ามามีบทบาท
สำคัญในการพัฒนาชนบท ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 -
2529) ซึ่งมุ่งเน้นคนเป็นสำคัญมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ ยึดหลักให้ประชาชนชนบทสามารถ
ช่วยเหลือตนเองและชุมชนได้อย่างแท้จริงเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากระดับบนลงล่าง
(Top-down) มาเป็นจากระดับล่างขึ้นบน (Bottom - up) การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีนักวิชาการ
ได้อธิบายและให้ความหมาย ปัจจัยขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบของชุมชนต่อการมี
ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้นำมากล่าวไว้เท่าที่จำเป็นและสอดคล้องกับ
แนวทางการศึกษา ดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ลูจันต์ ดาวีระกุล (2527:18) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า กระบวนการ

กระทำที่ประชาชนสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง และมีส่วนในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว ปรารถนาหรือที่พึงไว้ ทั้งนี้ต้องมีใช้การกำหนดกรอบความคิดพิจารณาบุคคลภายนอก

ยูวัตน์ วุฒิเมธี (2526:20) กล่าวว่าไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนเอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527:183) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเกี่ยวข้องกับจิตและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าให้กระทำ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

แสวง รัตนมงคลมาต (2541:2) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง

1. กระบวนการซึ่งมวลชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมของส่วนรวม
2. มวลชนที่เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรของตนต่อกิจกรรมนั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การเกี่ยวข้องของกิจกรรมต่างๆ ของมวลชน ในกิจกรรมต่างๆ จะมี 2 ด้าน คือ
 - 2.1 ด้านความคิดหรือกำหนดนโยบาย ซึ่งแบ่งได้อีก 3 ระดับคือ
 - มวลชนเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็น (Information Input)
 - มวลชนมีส่วนแบ่งในอำนาจตัดสินใจ (Share Decision Making)
 - มวลชนเป็นผู้กำหนดนโยบาย (Policy Formulation)
 - 2.2 ด้านทำหรือด้านดำเนินการตามนโยบาย ซึ่งแบ่งได้อีก 3 ระดับ คือ
 - ร่วมกำหนดเป้าหมายแผนงาน (Participation on Formulating Objective and Plan)
 - ร่วมดำเนินการในกระบวนการจัดการ (Participating on Management Resources)
 - ร่วมหนุนช่วยทรัพยากรการบริหาร (Supporting on Management Resources)

ทวีทอง ทงษ์วิวัฒน์ (2527:2) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า เป็นการที่ประชาชนหรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพ ทางเศรษฐกิจ และสังคม ตามความจำเป็นอย่างมี สักคิสร ในฐานะสมาชิกของสังคมในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจ การกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของ ตัวเอง

อกิน รพีพัฒน์ (อ้างในวัชรพงษ์ พุ่มชื่น, 2549:25) ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถไว้เป็น 5 ระดับด้วยกัน คือ

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหา พิจารณาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการแก้ปัญหา
4. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรม

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2547:18-13) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติและการรับผิดชอบในผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผล ประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

2. ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้งค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้ว่าตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ

จากความหมายและคำนิยามของการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ว่า เป็นการที่คนในชุมชนมีจิตใจและอารมณ์ ในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกัน เกิดขึ้นจากเป้าหมายที่ต้องการ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ความผูกพัน การเสริมแรง โอกาส ความสามารถ การสนับสนุน ความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ ซึ่งต้องสอดคล้องและอยู่บนพื้นฐานของวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม

ชุมชน อันนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกัน ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ โดยมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของเหตุผล
2. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของค่านิยม
3. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของประเพณี
4. การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความผูกพัน ความเสน่หา

2.1.2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

การที่ชุมชนจะตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ นั้นต้องอาศัยเงื่อนไขและปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ ดังนี้

ประยูร ศรีประสาธน์ (2542 : 5) ได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วม ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมมีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ
2. ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม
3. ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, อ้างใน วีระกิตติ์ หาญปริพรรณ์และคณะ, 2551:9) เสนอว่าบุคคล 4 ฝ่ายมีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลภายนอก สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายปัจจัยที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ได้แก่

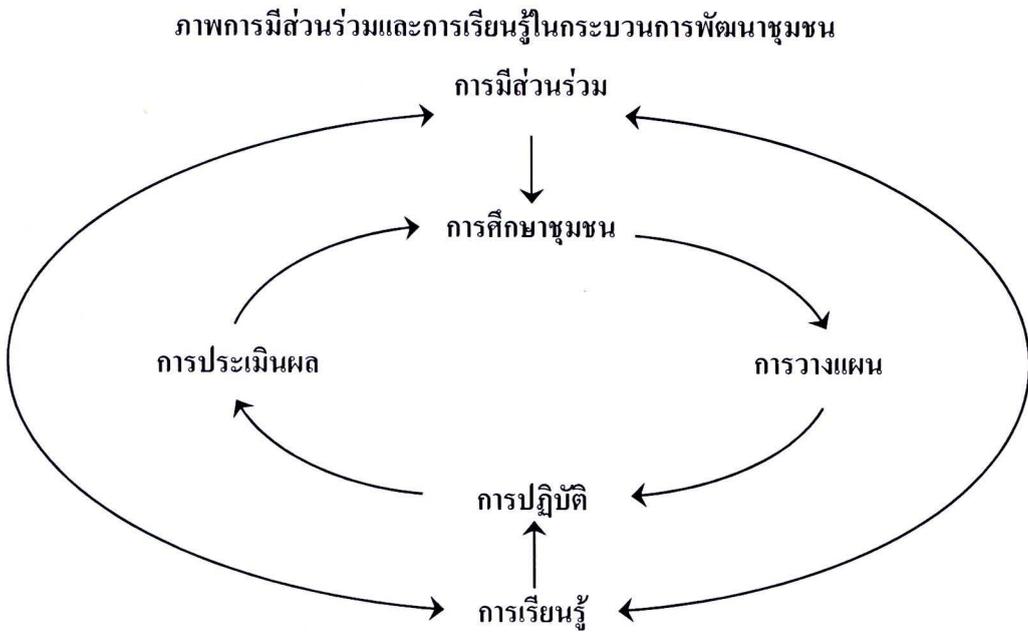
1. อายุและเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม เช่น ชั้นทางสังคม ศาสนา
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่นและระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
8. ที่ดินถือครองและสถานภาพแรงงาน

ผู้วิจัยสามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้ดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างๆ

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ สถานภาพทางสังคม
2. ปัจจัยด้านการสื่อสารและรับข้อมูล ได้แก่ ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารและแหล่งที่มาของข่าวสาร

2.1.3 รูปแบบ ขั้นตอน กระบวนการการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมีนักพัฒนาหรือนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี ฯลฯ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วม เจมส์คัตตี ปิ่นทอง (2526: 10) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมว่า โดยส่วนใหญ่กระบวนการมีส่วนร่วมจะเริ่มจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหา การปฏิบัติงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล

ภาพที่ 1 แสดงการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ในกระบวนการพัฒนาชุมชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543 : 205 ได้ศึกษากระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา โดยได้สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จะต้องใช้

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคล และสังคม

5. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

จะเห็นได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเริ่มจากการศึกษาชุมชนโดยนักพัฒนาร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ร่วมกันเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ ทรัพยากรที่มีในชุมชน และปัญหาต่างๆ ของชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนแก้ไขปัญหา การศึกษาชุมชนจะช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และรวมกลุ่มกันวางแผนแก้ไขปัญหา โดยนักพัฒนาจะเป็นฝ่ายกระตุ้นให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น ดังที่ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530:61-63) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาชุมชน คือ การค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชนโดยนักพัฒนาศึกษา และเรียนรู้สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชุมชนร่วมกับประชาชน โดยใช้วิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ทั้งทางตรง/ทางอ้อม ข้อมูลบางส่วนอาจหาได้จากเอกสาร / งานวิจัย

2. การวางแผนเพื่อแก้ปัญหาโดยมีการรวมกลุ่มกันอภิปราย ถกเถียง แสดงความคิดเห็น นักพัฒนาเป็นผู้ประสานงานโดยคอยจัดลำดับผู้อภิปรายให้ข้อเท็จจริงและสรุปประเด็นสำคัญเป็นหลัก ส่วนชาวบ้านควรมีโอกาสเข้ามาร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และนักพัฒนาต้องกระตุ้น เร่งเร้าให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด

3. การลงมือปฏิบัติตามแผนหรือวิธีการที่ได้ร่วมกันตัดสินใจแล้วจากขั้นตอนที่ 2 โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้จะต้องได้ร่วมด้วยความศรัทธา และเชื่อมั่นในตนเองที่จะพัฒนาชุมชน

4. การประเมินผลงานโดยชาวบ้านและนักพัฒนาจะร่วมกันกำหนดขั้นตอนย่อยต่างๆ ในการทำงาน ประเมินผล ตลอดจนดูแลปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างประเมินผลเพื่อที่จะได้แก้ไขทันที

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) กล่าวว่า การที่จะดำเนินการกับชาวบ้านพึ่งตนเองและเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเน้นการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำและร่วมทำนุบำรุงมากกว่าการร่วมสมทบในรูปแบบอื่นๆ นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนต้องมีมาโดยตลอดตั้งแต่ การวางแผน โครงการ การเสียดสื่อกำลังแรงงาน วัสดุ กำลังเงิน หรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งความต้องการของชุมชน
2. ร่วมค้นหา สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขรวมทั้งลดปัญหาของชุมชน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไข รวมทั้งสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมกันลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมดที่ได้มีผู้ศึกษาไว้สามารถสรุปได้ว่า ขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมี 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1. ขั้นตอนการกำหนดปัญหา

คือ ขั้นตอนสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้คนในชุมชนเป็นผู้สะท้อนปัญหา ค้นหาความต้องการของชุมชน ซึ่งต้องยึดฐานชุมชนเป็นหลัก สามารถใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ รวมถึงการเปิดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริง โดยให้ความสำคัญกับความเห็น เพื่อนำไปสู่การกำหนดปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมกัน

2. ขั้นตอนการวางแผนการปฏิบัติงาน

คือ ขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

3. ขั้นตอนการปฏิบัติงานตามแผนงาน

คือ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การลงมือปฏิบัติตามแผนหรือวิธีการที่ได้ร่วมกันตัดสินใจแล้วจากขั้นตอนที่ 2 ซึ่งในขั้นตอนนี้ชาวบ้านต้องร่วมด้วยความสมัครใจ เชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือส่วนหนึ่งจากองค์กรภายนอก

4. ขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติงาน

คือ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่คนในชุมชนเข้าร่วมประเมินว่าการดำเนินงานนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพียงใด โดยสามารถกำหนดการประเมินเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในครั้งเดียวก็ได้

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น บนพื้นฐานของการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีผู้รวบรวมรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังนี้

ดร.พีรธร บุณยรัตพันธุ์ (ออนไลน์, 2553) อธิบายถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง เกิดจากการรวมตัวกันโดยสมัครใจ หรือรวมกลุ่มกันเอง โดยไม่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เกิดจากการที่ผู้มีอำนาจชักนำ หรือสนับสนุน ผลักดันให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีโอกาส และบทบาท

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ เกิดจากการที่ผู้มีอำนาจจัดการ และดึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาจัดวาง และแสดงบทบาทอย่างไม่เต็มใจ

จากการศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งหมด สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดจากการที่คนในชุมชนมีจิตใจและอารมณ์ในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกัน ซึ่งต้องสอดคล้องและอยู่บนพื้นฐานของวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมชุมชน อันนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกัน ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความ

ผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจอย่างแท้จริง ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการสื่อสารและรับข้อมูล การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน โดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการกำหนดปัญหา
2. ขั้นตอนการวางแผนการปฏิบัติงาน
3. ขั้นตอนการปฏิบัติงานตามแผนงาน
4. ขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติงาน

2.2 แนวคิดเครือข่ายชุมชน

คำว่าเครือข่าย ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Net Work ซึ่งให้ภาพพจน์ที่ชัดเจนว่า Net หมายถึง (ตาข่าย) ที่จะเชื่อมโยงหรือโยงใยถึงกันและกัน และพร้อมที่จะทำงานได้ เมื่อต้องการใช้งาน ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความและความหมายในเรื่อง “เครือข่าย” มากมายและคล้ายคลึงกันออกไป

เสรี พงศ์พิศ (2537) ได้ให้ความหมายรวมถึงคำจำกัดความของคำว่า "เครือข่าย" คือ ขบวนการทางสังคม อันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน อีกประการหนึ่ง หมายถึงวัฒนธรรมองค์กร เป็นกระบวนการที่คนใหม่ที่ทำให้มีการจัดความสัมพันธ์ภายในองค์กรหนึ่ง ระหว่างคนในองค์กร และระหว่างองค์กรนั้นกับองค์กรอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยการเปลี่ยนจากการจัดการแบบลำดับชั้น (Hierarchical) มาเป็นการสร้างเครือข่าย(Networking) วัฒนธรรมองค์กรที่มีกระบวนการนี้จะไม่เน้นการใช้อำนาจในการบริหารจัดการ แต่เน้นการจัดความสัมพันธ์ใหม่ การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี สร้างแรงบันดาลใจให้ทุกคนอยากทำงานและหลายกำแพงกั้นระหว่างกอง ฝ่าย โครงการ ต่างๆในองค์กรนั้น เกิดเป็นความร่วมมือเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีและทำงานแบบประสานพลัง (Synergy)

Alexis De Tocqueville (1966 : 106, อ้างใน ออนไลน์. 3 สิงหาคม 2553) ซึ่งให้เห็นรูปธรรมของการร่วมมือกันของประชาชน โดยยกตัวอย่างสังคมอเมริกันว่า คนอเมริกันนิยมการจัดตั้งสมาคมไม่ใช่เฉพาะในกลุ่มของภาคธุรกิจเท่านั้น แต่มีสมาคมเกิดขึ้นนับพันประเภท ตั้งแต่ด้านนันทนาการถึงปัญหาสังคมทั้งที่จำกัดสมาชิกในแวดวงแคบๆ และเปิดกว้างทั่วไป หรือสมาคมขนาดใหญ่โตมโหฬารถึงสมาคมขนาดเล็ก คนที่เข้าไปเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสมาคมอาจมีความตั้งใจจะไปรวมกลุ่มเพื่อหาความรื่นเริงหาสถานที่สันทนาการ สร้างที่พักแรม สร้างโบสถ์ แจกจ่าย

หนังสือ และอื่นๆ กลุ่ม/สมาคมเหล่านี้ไม่ได้มีเฉพาะในชุมชน แต่ยังมีการรวมกลุ่มกันในโรงพยาบาลเรือนจำ หรือแม้แต่โรงเรียน คนอเมริกันเรียกสิ่งที่กำลังทำอยู่นี้ว่า "การสร้างสังคม" สมาคมจะเข้ามาเป็นผู้นำในทุกเรื่อง สมาคมเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างเครือข่ายระหว่างปัจเจกบุคคล

ในแง่ของเครือข่ายชาวบ้าน สุชาติ มีสงฆ์ (2535 : 45) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "เครือข่าย" ในทัศนะของชาวบ้าน เป็นไปโดยธรรมชาติ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและชุมชน โดยไม่มีเรื่องเงินทองเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งในระดับเครือข่ายที่ชาวบ้านมีอยู่เป็นเครือข่ายเฉพาะในระดับบุคคล(ครอบครัว) และเครือข่าย โดยมิพื้นฐานความมิดิจจากการแสวงหาหลักประกันให้กับชีวิตครอบครัวและลูกๆของตน ซึ่งถือว่าในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเครือข่าย โดยมีพื้นฐานความคิดจากการแสวงหาหลักประกันให้กับชีวิตครอบครัวและลูกๆ ของตน ซึ่งถือว่าในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเครือข่ายและชุมชนเป็นอันดับแรก และขยายครอบคลุมถึงกิจกรรมการพัฒนาเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้กับตนเอง ครอบครัว กลุ่มชุมชนของตนเอง และผู้อื่น โดยลักษณะเครือข่ายมี 2 ลักษณะ คือ

1. เครือข่ายแนวนอน ซึ่งมีความสัมพันธ์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน
2. เครือข่ายแนวตั้งมีพื้นฐานมาจากความไม่เท่าเทียมกัน เช่น การประสานงานกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543 : 28-31 ได้ศึกษากระบวนการและเทคนิคที่เสริมสร้างเทคนิคและบทบาทในการทำงานสอดคล้องกับพัฒนาการในแต่ละขั้นของการรวมกลุ่มและเครือข่าย

1. ขั้นตอนการเกิดกลุ่มหรือขั้นเตรียมการก่อนการจัดตั้งกลุ่ม ขั้นก่อร่างสร้างกลุ่ม ขั้นปลูกจิตสำนึก กระตุ้นให้สมาชิกที่อยู่กระจัดกระจายเกิดความตระหนัก รับรู้ปัญหา เกิดความสนใจในการเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหา ส่วนเทคนิควิธีการที่ใช้ได้แก่ การสร้างความศรัทธา ความไว้วางใจกับกลุ่มเป้าหมาย การสร้าง "หน่วยนำ" หรือ "แนวร่วม" การศึกษาสำรวจข้อมูลสถานการณ์ปัญหาหรือความต้องการร่วมหรือการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน
2. ขั้นการสร้างกลุ่มหรือขั้นการดำเนินงานกลุ่ม เป็นขั้นของการรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม การดำเนินการในขั้นตอนของการสร้างกลุ่มคือ การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหา การสนับสนุนในเรื่องความรู้ หรือเทคโนโลยี โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยน ศึกษาดูงาน ทั้งโดยการแลกเปลี่ยน ดูงานระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน หรือการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้

3. ขั้นการเจริญเติบโตของกลุ่ม ขั้นการขยายกลุ่ม หรือขั้นการบำรุงรักษากลุ่ม เมื่อกลุ่มมีความเคลื่อนไหว มีการดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่อง กลุ่มก็จะเกิดพลัง เมื่อแต่ละกลุ่มเกิดพลัง ก็จะมีการขยายกลุ่มในลักษณะของการขยายกิจกรรม หรือการขยายเป็นเครือข่าย การสร้างแกนนำ หรือจุดเชื่อมหรือแม่ข่าย การเสริมเรื่องการบริหารจัดการ และการติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่าย

บทนิยาม กาญจนรังสีนนท์ (2547) กล่าวว่า การที่เครือข่ายดำรงอยู่ได้ก็ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นศูนย์รวมของการสนับสนุน เพื่อให้เกิดประโยชน์จากการมีประสบการณ์แตกต่างกัน เพื่อเป็นช่องทางสำหรับแหล่งทุน เครือข่ายเป็นเวทีในการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ หน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนการสร้างเครือข่ายด้วยเป้าหมาย 2 ประการ คือ

1. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและสนับสนุนการเสริมสร้างอำนาจแก่ประชาชน
2. เพื่อเป็นช่องทางสำหรับการให้บริการแก่ประชาชน

ความหมายและคำจำกัดความ “เครือข่ายชุมชน” โดยสรุป คือ เป็นรูปแบบหนึ่งที่เป็นไปโดยธรรมชาติ เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กรในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันบนพื้นฐานความคิดจากการแสวงหาความมั่นคง ปลอดภัยให้กับตัวเอง ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน รวมถึงร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งสมาชิกของเครือข่ายมีความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน เน้นความสัมพันธ์ของคนในองค์กรให้เกิดแรงขับเคลื่อนในการดำเนินงานแบบประสานพลัง (Synergy)

รูปแบบของการจัดตั้งองค์กรเครือข่าย

สมชัย จิตรโรจนวัฒน์ (ออนไลน์, 2553) ได้ศึกษาถึงรูปแบบการจัดตั้งเครือข่ายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันพบว่า มีการจัดตั้งเครือข่ายในรูปแบบที่พอจะแยกแยะได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบเครือข่ายเชิงโครงสร้างงาน ส่วนมากจะเป็นเครือข่ายที่จัดขึ้นโดยภาคราชการ เป็นรูปแบบเครือข่ายที่อาศัยโครงสร้างการแบ่งสายงานการบังคับบัญชาของแต่ละหน่วยงาน มาใช้ในการดำเนินการเป็นเครือข่าย ซึ่งพบเห็นได้โดยทั่วไป ซึ่งเครือข่ายรูปแบบนี้ จะมีรูปแบบโครงสร้างที่เป็นรูปธรรมชัดเจน และขึ้นกับผู้บริหารที่จะต้องมีนโยบายสนับสนุน และเห็นความสำคัญขององค์กรเครือข่ายนั้นๆ ด้วย

2. รูปแบบเครือข่ายเชิงเฉพาะประเด็น เป็นรูปแบบเครือข่ายที่ส่วนใหญ่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิก หรือชุมชนในพื้นที่เดียวกันหรือต่างพื้นที่ ที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน และมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เช่น เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายแรงงานนอกระบบ (ผู้รับงานไปทำที่บ้าน) เป็นต้น

Starkey (อ้างใน ขนินฎฐา กาญจนรังสีนนท์, 2547) เสนอแนวทางในการสร้างเครือข่ายว่าควรดำเนินการดังนี้

1. เชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุม โดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับ ผลประโยชน์ร่วม หรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกัน มอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุมให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันรับผิดชอบ การหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วมดังกล่าว

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทาง กิจกรรมหลัก และคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจน โดยให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย เพื่อป้องกันการครอบงำจากกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้ควรมีการทบทวนเป็นระยะๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคม และความต้องการของสมาชิก

3. จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่ปวารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงาน จัดการ และส่งกำลังบำรุงให้กับสมาชิก ซึ่งต้องไม่ติดอยู่กับกิจกรรมประจำวันขององค์กรตัวเอง และกลุ่มแกนต้องดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกลุ่มผู้นำเครือข่าย เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของสมาชิก และป้องกันการผูกขาดอำนาจ

4. ความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและความผูกพันที่เหนียวแน่น มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การเลือก กิจกรรมและวิธีการทำงานของเครือข่ายในลักษณะประชาธิปไตย

5. เครือข่ายต้องมีวิธีการจัดหาและจัดการทรัพยากร เพื่อความมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจการของเครือข่าย และความสามารถในการพึ่งตนเอง ทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงเงินทุนเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมไปถึงคุณภาพของสมาชิก วิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วม เทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ

6. ทำให้เครือข่ายมีสถานภาพถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้เครือข่ายและผู้นำเครือข่ายได้รับการสนับสนุน และความไว้วางใจจากสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังได้สามารถดำเนินงานได้กว้างขวาง อาจมีชื่อและสัญลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อให้เป็นที่จดจำได้ง่าย และอาจส่งข่าวสารไปให้กับบุคคลเป้าหมายที่สามารถให้การรับรองเครือข่ายได้

7. ควรสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งมีได้ทั้งทางแนวนอน แนวตั้ง หรือในภูมิภาคต่างระดับกัน การเชื่อมเครือข่ายทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยการมีกิจกรรมร่วมกัน หรือเป็นตัวแทนร่วมกันในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง และการร่วมกันประสานงานการประชุม

8. ควรมีการติดตามผลและประเมินผลเป็นประจำสม่ำเสมอและถี่ถ้วน โดยดูความสอดคล้องของแผนการทำงานกับวัตถุประสงค์ ความก้าวหน้าและความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ ทั้งนี้ควรให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิธีและเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพของกิจกรรมเครือข่าย และร่วมเรียนรู้ตลอดกระบวนการติดตามและประเมินผล

9. ควรมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กรแกน และผู้นำเครือข่ายสม่ำเสมอ

10. ถ้าวัตถุประสงค์ของเครือข่ายดี การเชื่อมโยงภายในเครือข่ายเหมาะสม เอื้อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกิจกรรมและความแข็งขันของสมาชิก โครงการหรือกิจกรรมมีลักษณะกระจายอำนาจไปให้กับมวลสมาชิกที่ได้รับประโยชน์ การดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ(ออนไลน์, 2 กันยายน 2553) เป็นข้อสรุปจาก “เวทีปัญหา สัมมนาเวทีการบริหารงานแบบเครือข่าย” เรื่องของ “การบริหารงานแบบเครือข่ายในภาครัฐ” ซึ่งมีการนิยามการบริหารงานแบบเครือข่ายไว้ว่า เกิดขึ้นจากการสร้างความสัมพันธ์ การผสมผสานและเชื่อมโยงการทำงานของหลายองค์กรเข้าด้วยกัน เป็นการสร้างเครือข่ายกับภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในระดับต่างๆ ซึ่งรูปแบบเครือข่ายนี้ต้องพึ่งพา ติดต่อกับประสานงาน และแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ความสะดวก รวดเร็วในการให้บริการประชาชน และตอบสนองต่อสถานการณ์ ตลอดจนความต้องการต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปได้

จากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักการ แนวคิด และเทคนิควิธีปฏิบัติจนนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานแบบเครือข่ายสามารถสรุป ปัจจัยสำคัญ 4 ประการในการสร้างระบบเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การออกแบบเครือข่าย ความสำเร็จของการบริหารงานแบบเครือข่ายมักขึ้นอยู่กับ การออกแบบเครือข่ายตั้งแต่ตอนเริ่มต้น เมื่อกำหนดแนวทางและโครงสร้างการบริหารเครือข่ายแล้ว โครงสร้างดังกล่าวต้องสามารถสนับสนุนการไหลเวียนของข้อมูล และทรัพยากรระหว่างหน่วยงานต่างๆ ภายในเครือข่ายได้ การออกแบบเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพเปรียบเหมือนการมีแผนที่การเดินทางที่ดี ซึ่งจะช่วยให้ภาครัฐดำเนินงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและนโยบายได้

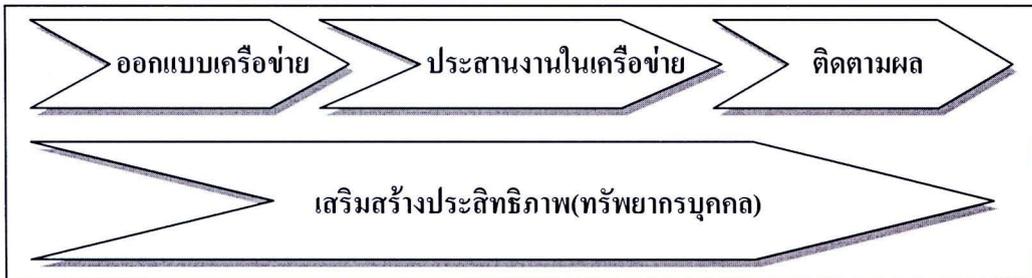
2. การประสานงานในเครือข่าย เพื่อให้การบริหารงานแบบเครือข่ายประสบความสำเร็จ หน่วยงานต่างๆ ต้องสามารถเชื่อมต่อกันได้ในหลากหลายระดับ ซึ่งเทคโนโลยีอาจเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเชื่อมต่อการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในเครือข่ายเข้าด้วยกัน เป็น

ไบเบิ้ลทางให้สมาชิกในเครือข่ายได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมดำเนินงาน ช่วยกันตัดสินใจ แบ่งปันข้อมูลของผู้ใช้บริการร่วมกัน

3. การติดตามผล ระบบการวัดผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง หากขาดข้อมูลด้านผลงานที่เชื่อถือได้ การที่จะทราบว่าสมาชิกในเครือข่ายได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ครบถ้วนหรือไม่ และประชาชนผู้รับบริการพอใจในบริการที่ได้รับหรือไม่ ย่อมเป็นไปได้ ด้วยเหตุนี้ ระบบการวัดและติดตามผลจึงเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นในระบบการบริหารงานแบบเครือข่าย

4. การเสริมสร้างประสิทธิภาพ การทำงานของภาครัฐในแบบเครือข่ายจำเป็นต้องอาศัยความสามารถและทักษะในการทำงานที่แตกต่างไปจากเดิม นอกเหนือไปจากความรู้ในด้านการวางแผน การจัดทำงบประมาณ การจัดหาบุคลากร และภารกิจโดยทั่วไปที่เคยปฏิบัติกันมา การบริหารแบบระบบเครือข่ายยังต้องอาศัยความชำนาญในด้านอื่นๆ ด้วย อาทิ การฝึกสอน การเป็นคนกลางประสานงาน การเจรจาต่อรอง การวิเคราะห์ความเสี่ยง การจัดการด้านสัญญา ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ไม่เป็นไปตามแบบแผน การคิดเรื่องกลยุทธ์ การสื่อสารระหว่างบุคคล การจัดโครงการและธุรกิจ และการสร้างทีม เป็นต้น

ภาพแสดงปัจจัยในการสร้างเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 แสดงปัจจัยในการสร้างเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุปคือ รูปแบบของการจัดตั้งองค์กรเครือข่ายมีปัจจัยสำคัญ คือ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เป็นแกนหลัก หรือเป็น “แม่ข่าย” ในการดำเนินงานของเครือข่าย โดยมีการประสานงานที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม ความมีเสรีภาพ ความสามัคคี และความเท่าเทียมกัน ซึ่งเครือข่ายในชุมชนไม่มีรูปแบบที่ตายตัวขึ้นอยู่กับความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน และมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ซึ่งปัจจัยในการสร้างเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยปัจจัย 4 ประการ คือ

1. การออกแบบเครือข่าย

2. การประสานงานในเครือข่าย
3. การติดตามผล
4. การเสริมสร้างประสิทธิภาพ

2.3 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ได้ทรงวางรากฐานและแนวทางไว้แล้วตั้งแต่ปี 2517 ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

ดร.เสรี วงษ์อุ่ม (อ้างอิงใน ศิริลักษณ์ ดีไพบูลย์: 2549) ได้รวบรวมและเรียบเรียงความหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามที่พระองค์ท่านทรงตรัสไว้ใน โอกาสต่างๆ ในการขยายความปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้อย่างดี

ซึ่ง **สุเมธ ตันติเวชกุล** (อ้างอิงใน พงษ์พิสิฏฐ์ วิเศษกุล, 2551: 175-178) ได้หยิบยกความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาขยายความ ว่าต้องมีความพอประมาณ ความมีเหตุผล

และการมีภูมิคุ้มกันเป็นสาระหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเงื่อนไขสำหรับผู้ที่ต้องการนำปรัชญานี้ไปใช้ ดังนี้

ความรู้รอบรู้ ต้องรู้ทันโลก รู้เขารู้เรา เราต้องรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อที่จะปรับตัวให้ทันและได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนั้นให้ได้ ผู้ที่เอาใจใส่ที่จะรับรู้และสามารถประเมินผลกระทบที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ก็จะได้เปรียบ

ความรู้รอบคอบ การคิดอย่างรอบคอบนั้นต้องเข้าใจความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยและคาดการณ์ได้ว่า การกระทำของเรา หรือผลกระทบของการกระทำของคนอื่นที่ถือว่าเป็นเหตุและปัจจัยจะมีผลต่อเราอย่างไร เราต้องมีการจำลองและวิเคราะห์เหตุปัจจัยหรือ “สถานการณ์ที่เป็นไปได้” หลากๆ สถานการณ์ และเตรียมหาวิธีการรับมือกับผลที่คาดว่าจะเกิดไว้ด้วยการนำวิธีวิเคราะห์แบบ Systems Thinking ซึ่งเป็นวิธีคิดที่รอบคอบและเป็นวิธีคิดอย่างเป็นองค์รวม

ความสุจริต ให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรมตลอดเวลา ซื่อสัตย์เป็นข้อที่ยากที่สุด และสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างมากคือ การเป็นตัวอย่างไม่ดีต่อคนทั่วไปซึ่งจะทำให้อันตรายจากการที่ไม่มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดียกยวงกว้างขึ้น

การมีสติปัญญา การขาดสติทำให้การปฏิบัติทั้งการ วาจา และใจเสื่อมไปด้วย สติไม่เกิด ปัญญาไม่เกิด แก้ปัญหาอะไรไม่ได้

หลักคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้ (แนวคิดและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, 25 กันยายน 2551: ออนไลน์)

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณ และความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร และความอดทน สติ และปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้นำหลักการ และแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาการเกษตรอย่างเป็นขั้นต่อนั้นเป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้าได้ดังนี้

- ความพอเพียงในระดับบุคคล และครอบครัว เป็นลักษณะของการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว ซึ่งทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม

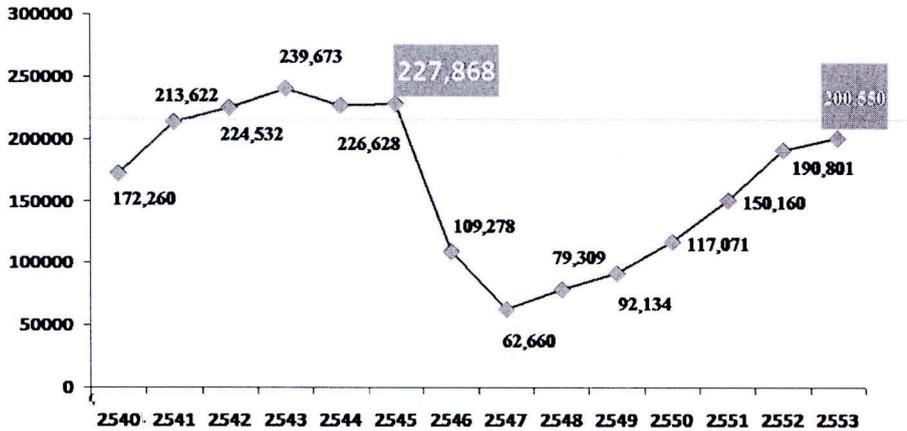
- ความพอเพียงระดับชุมชน และระดับองค์กร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัว หรือองค์กรต่างๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่ม และส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตน ซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้นๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

- ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจแบบก้าวหน้า ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจ สร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ที่สุดในที่สุด

2.4 ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด

จากสถานการณ์ปัญหาเสพติดในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้น โดยในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา พบว่ามีผู้เสพยาเสพติดใหม่เพิ่มขึ้นประมาณ 80,000-90,000 คน (ข้อมูลจากส่วนเฝ้าระวังและประมวลผล สำนักงาน ปปส.ภาค 5 : 2553) และยังพบว่าตัวเลขการจับกุมในคดียาเสพติดมีอัตราที่เพิ่มขึ้น จากตัวสถิติการจับกุมในช่วงกลางปี 2546 มีจำนวน 62,660 ราย กลางปี 2550 มีจำนวน 117,071 ราย และในช่วงกลางปี 2553 มีจำนวน 190,801 ราย ซึ่งถือว่ามีแนวโน้มที่สูงขึ้นทุกปี (ข้อมูลจาก Abac Poll : 2553)

แนวโน้มประมาณการสถานการณ์ยาเสพติด จากข้อมูลสถิติจับกุม

ภาพที่ 3 แสดงแนวโน้มประมาณการสถานการณ์ยาเสพติดจากข้อมูลจับกุม

เป็นข้อบ่งชี้ได้ถึง ผลจากนโยบายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ผ่านมาซึ่งจะเน้นในเรื่อง การปราบปรามเป็นหลัก เน้นการใช้ความรุนแรงเข้าจัดการกับปัญหาเสพติด(ช่วงปี 2546-2547 ที่รัฐบาลในสมัยนั้น ได้มีนโยบายทำสงครามกับยาเสพติด) ซึ่งอาจดูเหมือนจะได้ผลในระยะเวลา อันสั้นๆ แต่สุดท้ายทำให้ปัญหาเกิดความซับซ้อนมากขึ้น ยากต่อการแก้ไขมากขึ้น ทั้งนี้เห็นว่าเรื่อง ของการปราบปรามเป็นสิ่งที่ต้องทำ แต่จะต้องทำคำนึงถึงหลักกฎหมาย อีกทั้งต้องดึงให้ทุกภาค ส่วนมาเกี่ยวข้องมากขึ้น โดยให้ทุกหน่วยงานถือว่าภารกิจการแก้ปัญหายาเสพติดเป็นภารกิจหลัก

จากปรากฏการณ์ของสถานการณ์ปัญหายาเสพติดดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลในยุค ปัจจุบันภายใต้การนำของ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้ออกคำสั่งของสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 82/2552 เรื่องยุทธศาสตร์และกลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายรัฐบาล ได้มีการออก คำสั่งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ที่ 1/2552 เรื่อง กลไกการแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติดตาม นโยบายรัฐบาล ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ขจัดความเดือน ร้อนประชาชน

ยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกันนั้นเน้นความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการดำเนินงานใน เจริญบูรณาการ ภายใต้ 7 โครงการ ที่จะให้ทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทาง ประกอบด้วย

1. โครงการรื้อชายแดน : การสกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติดตามแนวชายแดน มีผู้บัญชาการทหารสูงสุด รับผิดชอบหลัก
2. โครงการรื้อชุมชน : การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาสังคม ป้องกันยาเสพติด มีปลัดกระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบหลัก
3. โครงการรื้อสังคม : การจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการ มีปลัดกระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบหลัก
4. โครงการรื้อโรงเรียน : โรงเรียนป้องกันยาเสพติด มีปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบหลัก
5. โครงการรื้อครอบครัว : ครอบครัวสีขาว ครอบครัวเข้มแข็ง มีปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รับผิดชอบหลัก
6. โครงการปราบปรามยาเสพติดสำคัญและลดความเดือดร้อนของประชาชน มีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รับผิดชอบหลัก
7. โครงการบำบัดรักษาผู้เสพยาแบบบูรณาการ มีปลัดกระทรวงสาธารณสุข รับผิดชอบหลัก

แผนปฏิบัติการ 5 รื้อป้องกัน ภายใต้อำนาจ 7 โครงการ ได้กำหนดระยะเวลาการปฏิบัติการตามโครงการ เป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน - 30 กันยายน 2552 รวม 6 เดือน

ระยะที่ 2 ปฏิบัติต่อเนื่องในปี 2553 ในภารกิจที่ต้องปฏิบัติต่อ

จากแนวทางยุทธศาสตร์ 5 รื้อป้องกัน ซึ่งประกอบด้วย การอำนวยความสะดวกโดยเสริมสร้างสมรรถนะ สร้างกระแสต่อต้านยาเสพติดตรวจสอบข้อมูลผู้เกี่ยวข้อง โดยการประชาคมวิธีลับการปราบปราม โดยสนับสนุนการหาข่าว การจับกุมดำเนินคดี รวมทั้งเสริมสร้างบทบาทของเจ้าพนักงาน ฝ่ายปกครองและอาสาสมัครต่างๆ การบำบัดฟื้นฟูโดยนำผู้เสพยา ผู้ติดยา เข้ารับการบำบัดรักษาเน้นการใช้ชุมชนบำบัดโดยสถาบันศาสนาเพื่อฟื้นฟูด้านจิตใจและอาชีพ ประการสุดท้ายคือการป้องกัน ซึ่งเป็นภารกิจหลักที่มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนและสังคม เพื่อป้องกันไม่ให้คนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และจากตัวเลขสถิติผู้ติดยาเสพยาติดยาใหม่ทำให้กระบวนการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพยาติดยา เป็นหนึ่งในแนวทางของยุทธศาสตร์ 5 รื้อป้องกัน ซึ่งจัดอยู่ในหมวดของโครงการบำบัดรักษาผู้เสพยาติดยาแบบบูรณาการ(สำนักงาน ป.ป.ส. สปป.1 กรม.น., 1 พฤศจิกายน 2552: 16-17) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อบูรณาการมาตรการการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้มีประสิทธิภาพ
2. เพื่อสร้างระบบ กลไกการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เอื้ออำนวยต่อการบำบัดรักษาอย่างถาวร
3. เพื่อให้ช่วยเหลือ ดูแล และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดให้กลับไปใช้ชีวิตอย่างปกติสุขในสังคม
4. เพื่อตัดวงจรปัญหาการเสพ/ติดยาเสพติด ไม่ให้มีการขยายตัว
5. ส่งเสริมประชาชน องค์กรประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ลง ณ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นกฎหมายในระบบบังคับบำบัด บัญญัติขึ้นตามหลักการที่ว่า “ผู้เสพ คือผู้ป่วย ไม่ใช่อาชญากร” ได้เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 3 มีนาคม 2546 เป็นต้นมา โดยมีกรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการกับหน่วยงานภาคีต่างๆ ซึ่งหลักการของพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะเน้นถึงกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดอย่างแท้จริง บุคคลที่จะเข้าสู่กระบวนการนี้ได้จะต้องถูกตำรวจจับในความผิดฐานเสพและมียาเสพติด หรือยาบ้า จำนวนไม่เกิน 5 เม็ด จะถือว่าเป็นผู้เสพที่เข้าข่ายตามกฎหมายบังคับบำบัด แต่หากมีตั้งแต่ 6 เม็ดขึ้นไปถือเป็นผู้ค้า ก็จะไม่เข้าข่ายในระบบบังคับบำบัดนี้ ซึ่งคนที่ติดยาจะต้องถูกส่งตัวไปตรวจพิสูจน์ก่อนจะใช้เวลา 15 วัน อาจขยายไปได้ไม่เกิน 30 วัน เพื่อตรวจพิสูจน์ว่าเป็นผู้เสพหรือไม่ และระหว่างนี้จะถูกควบคุมตัว ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็จะอยู่ในเรือนจำ แต่ถ้าเป็นเด็กก็จะอยู่สถานพินิจ แต่บุคคลนี้ไม่ได้เป็นผู้ที่ถูกฟ้อง ไม่มีคำพิพากษาของศาลว่ากระทำความผิด ก็จะไม่นับกับนักโทษเด็ดขาด

2.5 รูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

ระบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทยแบ่งเป็น 3 ระบบ(ระบบการบำบัดรักษาในประเทศไทย, 2 สิงหาคม 2553 : ออนไลน์) ดังนี้

1. ระบบต้องโทษ(Treatment in Detention System)
2. ระบบสมัครใจ(Voluntary System)
3. ระบบบังคับ(Compulsory)

ระบบต้องโทษ(Treatment in Detention System) หมายถึง การที่ผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดและถูกคุมขัง ต้องเข้ารับการบำบัดรักษาภายใต้กฎข้อบังคับของกฎหมาย เช่น

ทัศนสถานบำบัดพิเศษต่างๆของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย กรมคุมประพฤติ และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สังกัดศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กระทรวงยุติธรรม

ระบบสมัครใจ(Voluntary System) หมายถึง การที่ผู้ติดยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลต่างๆ ซึ่งดำเนินการรักษาทั้งระบบแพทย์แผนปัจจุบันและแผนโบราณ

ระบบบังคับ(Compulsory) หมายถึง การใช้กฎหมายบังคับให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการรักษาในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2534

ขั้นตอนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด(Treatment and Rehabilitation Steps)

ขั้นตอนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ(Pre-Admission)
2. ขั้นถอนพิษยา(Detoxification)
3. ขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพ(Rehabilitation)
4. ขั้นตอนการติดตามดูแล(After-Care)

ขั้นเตรียมการ(Pre-Admission) ความหมาย คือ เป็นการศึกษาประวัติข้อมูล และภูมิหลังผู้ติดยาเสพติดจากผู้ขอรับการรักษาและครอบครัว เพื่อซักจูง ให้คำแนะนำ และกระตุ้นให้ผู้ติดยาเสพติดมีความตั้งใจในการรักษา การดำเนินการ คือ การสัมภาษณ์ การลงทะเบียนและวิธีการทางการแพทย์ ได้แก่ การตรวจร่างกาย เอกซเรย์ ตรวจเลือด ตรวจปัสสาวะ ชั่งน้ำหนัก

ขั้นถอนพิษยา(Detoxification) ความหมาย คือ การบำบัดอาการทางกายที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด การดำเนินการ คือ การใช้ยาระงับอาการแทน เช่น เมธาโดน ยาสมุนไพรร หรือให้เลิกเสพทันทีที่เรียกว่า “หักดิบ” แบ่งเป็นการถอนพิษแบบผู้ป่วยนอก คือไม่ต้องค้างคืนในสถานพยาบาล แต่ต้องรับประทานยาตามเวลาที่กำหนด และแบบผู้ป่วยใน คือการค้างคืนในสถานพยาบาล ซึ่งนอกจากจะถอนพิษยาแล้ว ยังมีการรักษาโรคแทรกซ้อนต่างๆ รวมทั้งการให้ความรู้ด้วย เช่น การดูแลรักษาสุขภาพ การป้องกันโรค เป็นต้น

ขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพ(Rehabilitation) ความหมาย คือ เป็นการปรับสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาให้มีความเข้มแข็ง ปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพและพฤติกรรมให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ การดำเนินการ คือ ใช้กิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การให้คำแนะนำปรึกษา ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม การอบรมธรรมะ การสันทนาการ การฝึกอาชีพ ชุมชนบำบัด เพื่อให้การช่วยเหลือเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ฝึกความรับผิดชอบ การรู้จักตนเอง และแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม เพื่อกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ

การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน

ศูนย์แสงอรุณเป็นศูนย์บำบัดยาเสพติดโดยพระกิตติคุณ สังกัดคริสตจักรที่ 1 เชียงใหม่ เป็นศูนย์ที่ใช้รูปแบบกระบวนการบำบัดแบบระบบสมัครใจ (Voluntary System) โดยมีหลักการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด คือการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในจิตใจ ที่นำเข้าไปสู่การติดยา การนำหลักความเชื่อในพระเยซูคริสต์ มาเป็นมิติของการบำบัดโดยพระกิตติคุณจึงเกิดขึ้น

มิติของการบำบัดโดยพระกิตติคุณ (พระกิตติคุณ หมายถึง พระคุณภัยไ้เบเบิล)

1. การติดยาเสพติดเป็นการผิดปกติด้านจิตใจของบุคคล การแก้ปัญหาที่ถูกต้องจึงเป็นการแก้ไขจิตใจที่มีปัญหาของบุคคล
2. หลักการทางศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญในการบำบัดรักษา เพราะจิตใจที่ขาดสิ่งที่ยึดเหนี่ยว ย่อมเป็นจุดอ่อนในการที่มนุษย์จะตกอยู่ในบาปได้
3. ปัญหาผู้ติดยาเสพติดเกิดจากเหตุและปัจจัย 5 ประการ คือ
 - 3.1 ครอบครัว ขาดความเชื่อมั่นและสูญเสียความไว้วางใจจากครอบครัว รวมทั้งความรู้สึกว่าผู้ติดยาเสพติดคือผู้ก่อปัญหาให้ครอบครัว
 - 3.2 เพื่อน สูญเสียเพื่อนที่ดี จะคบอยู่เฉพาะเพื่อนที่ใช้ยาเสพติดด้วยกัน
 - 3.3 งาน สูญเสียอาชีพการงานที่ดี อีกทั้งปัญหาการติดยาเสพติดเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการนำไปสู่การประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย รวมทั้งการตกเป็นภาระของสังคม
 - 3.4 กฎหมาย กลายเป็นผู้ขาดระเบียบวินัย ละเลย ไม่สนใจกฎระเบียบทางสังคม
 - 3.5 ศรัทธา กลายเป็นผู้ไม่มีศาสนา ไม่เชื่อในศาสนา ไม่สนใจเพราะฤทธิ์ยาจะทำลายความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในจิตใจ
4. การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจึงเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องในการพัฒนาให้ที่พักผู้บำบัดมีทัศนคติที่ดีในปัจจัยทั้ง 5 ประการดังกล่าว คือ มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง เรียนรู้ที่จะเข้าใจครอบครัวและคบหาเพื่อนที่ดี สร้างทัศนคติในการทำงาน มีงานทำ ปฏิบัติตามกฎหมาย มีความเชื่อมั่นในการใช้หลักศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต
5. การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยพระกิตติคุณเปรียบเสมือนสะพานที่นำชีวิตกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง โดยที่ความเชื่อในศาสนาคริสต์เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ประพฤติตนเป็นคนดีของครอบครัวและสังคมอีกครั้ง (รายงานผลการดำเนินงานการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณ, 25 สิงหาคม 2553)

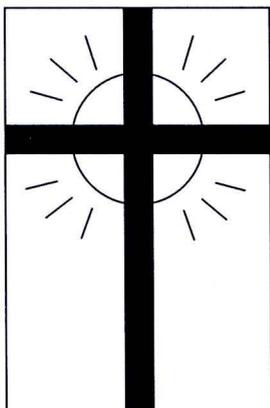
ประวัติความเป็นมาของศูนย์แสงอรุณ

ศูนย์แสงอรุณ สังกัดของคริสตจักรที่ 1 เชียงใหม่ สภาคริสตจักรในประเทศไทย เป็นศูนย์บำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยพระกิตติคุณ มีสถานที่ตั้งเดิมอยู่เลขที่ 197 บ้านแม่ปิง หมู่ที่ 4 ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องสถานที่ในการรองรับผู้เข้ารับการรักษา จึงได้ติดต่อประสานงานกับสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 5 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ อีกทั้งเป็นภาคีที่ทำงานร่วมกันในการเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาเสพติดในพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีการทำหนังสือขอใช้ประโยชน์ในสถานที่เปล่าซึ่งเป็นพื้นที่ในการดูแลของกองกำลังทหารราบที่ 7 อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ได้

ศูนย์แสงอรุณ ได้ดำเนินงานมาตั้งแต่ พ.ศ.2550 โดยเริ่มจากการเล็งเห็นผลกระทบจากปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่อำเภอปาย ทำให้กลุ่มพี่น้องลาหู่และลีซูในพื้นที่ติดยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น มีการส่งตัวผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการรักษาในสถานบำบัดของรัฐ แต่เมื่อผ่านการบำบัดและกลับเข้าสู่ชุมชนก็พบกับปัญหาการกลับไปเสพติด ทำให้สถานบำบัดของรัฐที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับจำนวนผู้เสพเข้ารับการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพได้อย่างพอเพียงขณะเดียวกันก็ขาดการติดตามอย่างเหมาะสม เนื่องจากหน่วยงานต่างๆ มีบทบาทภารกิจเงื่อนไขและข้อจำกัดบางประการในการทำงาน จากปัญหาดังกล่าวทำให้ศูนย์แสงอรุณได้เข้าร่วมแก้ไขโดยประสานความร่วมมือกับเครือข่ายชุมชนปายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พัฒนาโครงการและรูปแบบกระบวนการต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม เน้นการบำบัดรักษาโดยชุมชน โดยมีพื้นที่ดำเนินการในศูนย์แสงอรุณ ซึ่งเป็นศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งสามารถดำเนินงานได้ดีกว่าในส่วนของภาครัฐและมีผู้นำศูนย์แสงอรุณที่เป็นชนเผ่าลาหู่ มีประสบการณ์ตรงจากการติดยาเสพติด ศูนย์แสงอรุณได้รับการรับรองให้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ที่ 1271 จากคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติตามความในมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ.2550 และกำลังอยู่ในระหว่างการจดทะเบียนเป็นสถานพยาบาลประเภท 3 (ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด) ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษปี พ.ศ.2522 กับกรมการแพทย์ และในปี พ.ศ.2551 เมื่อองค์กรมีความเจริญเติบโตขึ้น ทางคริสตจักรที่หนึ่งเชียงใหม่อนุมัติให้ศูนย์แสงอรุณออกจากสังกัดของคริสตจักรที่หนึ่งเชียงใหม่ เพื่อความสะดวกและคล่องตัวในการบริหารจัดการภายใต้คณะกรรมการของศูนย์แสงอรุณ

ความหมายและสัญลักษณ์ของศูนย์แสงอรุณ

คำว่า “แสงอรุณ” คือ พระทัยเมตตากรุณาแห่งพระเจ้า แสงอรุณจากเบื้องสูงจึงมาเยี่ยมเยียนเรา สองสว่างแก่คนทั้งหลายผู้อยู่ในที่มืด ...และในเงาแห่งความมรณา... เพื่อจะนำเท้าของเราไปในทางสันติสุข ลูกา 1.78-79

ศูนย์แสงอรุณ

The Light Shines Center

สัญลักษณ์ของศูนย์แสงอรุณ

ภาพที่ 3 แสดงสัญลักษณ์ของศูนย์แสงอรุณ

ศูนย์แสงอรุณใช้รูปแบบกระบวนการการบำบัดแบบระบบสมัครใจ (Voluntary System) โดยมีหลักคิดในการดำเนินงาน 5 เรื่อง คือ

1. ดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ทำงาน ตามศักยภาพ ตามความหลากหลาย อย่างสอดคล้องกับวิถีชุมชน
3. รับผิดชอบต่อผู้ติดยาเสพติด ครอบครัวและชุมชน ตามเป้าหมายที่วางไว้
4. ขอทุ่มเททั้งกาย ใจ ทำงานนี้อย่างมีชีวิตและจิตวิญญาณ
5. ทีมงานเชื่อมั่นว่าการทำงานนี้ผลจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการ

บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

วัตถุประสงค์หลักในการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ

1. เพื่อให้ผู้ขอรับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดทุกประเภท ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งระบบ คือ ร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ โดยระบบสมัครใจ ด้วยจริยธรรมคริสเตียนและงานอาชีพะบำบัด โดยเศรษฐกิจพอเพียงและการเกษตรธรรมชาติ

2. เปิดขอรับการสมัครผู้ขอรับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติด โดยไม่จำกัดเชื้อชาติและศาสนา

3. เพื่อให้ผู้ขอรับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดได้รู้จักการใช้ชีวิตร่วมกันและปรับทัศนคติในการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น และสามารถที่จะกลับไปสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

4. ผู้ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดจากศูนย์แสงอรุณมีทัศนคติที่ดีในการดำเนินชีวิต เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีอาชีพสุจริต เลี้ยงดูครอบครัว

5. เพื่อให้ครอบครัวผู้ขอรับการบำบัดรักษาและผู้ขอรับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดแบบครบวงจร โดยมีศูนย์แสงอรุณเป็นฐานในการแนะนำช่วยเหลือ สนับสนุน

6. เพื่อให้ศูนย์แสงอรุณสามารถสร้างภาคีการทำงานร่วมกับพันธมิตรในการแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ได้อย่างจริงจัง เกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีการเฝ้าระวังปัญหาเสพติดอย่างต่อเนื่อง ชุมชนมีจิตอาสาในการที่จะดูแลซึ่งกันและกัน นำไปสู่การขยายผลและพัฒนาต่อยอดสู่ชุมชนอื่นๆ

ตารางที่ 1 พื้นที่เป้าหมายหลักในการดำเนินงานของศูนย์แสงอรุณ

ลำดับที่	หมู่บ้าน/ชุมชน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด
1	บ้านป่ายาง	3	แม่नाเตง	ป่าย	แม่ฮ่องสอน
2	บ้านในทอง	9	แม่नाเตง	ป่าย	แม่ฮ่องสอน
3	บ้านห้วยหวาย	4	แม่ฮี้	ป่าย	แม่ฮ่องสอน
4	บ้านหัวป่าย	4	เวียงเหนือ	ป่าย	แม่ฮ่องสอน
5	บ้านยามชายแดน	7	เวียงเหนือ	ป่าย	แม่ฮ่องสอน
6	บ้านแม่ปิง	11	เวียงเหนือ	ป่าย	แม่ฮ่องสอน
7	บ้านป่ายสองแฉ่ง	6	เวียงเหนือ	ป่าย	แม่ฮ่องสอน
8	บ้านป่าซาง	6	เวียงเหนือ	ป่าย	แม่ฮ่องสอน
9	บ้านยะโป้	4	เวียงเหนือ	ป่าย	แม่ฮ่องสอน
10	บ้านใหม่สหสัมพันธ์	7	เวียงใต้	ป่าย	แม่ฮ่องสอน
รวมทั้งสิ้น 10 หมู่บ้าน/ชุมชน					

หลักสูตรการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ

หลักสูตรการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ประกอบด้วยกลุ่มวิชา 5 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มวิชาความรู้เรื่องโทษภัยของยาเสพติด และการบำบัดรักษา ยาเสพติดที่ติดในใจ กิจกรรมเรียนรู้ถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด กฎหมายยาเสพติด ผลกระทบจากยาเสพติดที่มีต่อผู้เสพและคนใกล้ชิด

2. กลุ่มวิชาการพัฒนาตนเอง กิจกรรมการรู้จักตัวเอง กิจกรรมการจัดการกับอารมณ์ตนเอง กิจกรรมการสร้างแรงจูงใจของตนเองเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย กิจกรรมการเห็นใจผู้อื่น และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

3. กลุ่มวิชาการ ทำหน้าที่ของตนเอง กิจกรรมบทบาทของตนเองที่มีต่อครอบครัว การแก้ไขปัญหาของตนเอง การควบคุมพฤติกรรม การรักตนเองและผู้อื่น การสร้างสัมพันธ์ในครอบครัว การสื่อสารกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และหลักจริยธรรมคริสเตียน

4. กลุ่มวิชาชีพ และความถนัด (Work Therapy) จัดกิจกรรมทางเลือกเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของพี่น้องผู้ขอรับการฟื้นฟูฯ ส่งเสริมให้ได้มีโอกาสใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้มีโอกาสที่จะฝึกอาชีพที่เขาสนใจ ตามความถนัด การจัดกิจกรรมทางเลือกต่างๆ การศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับอาชีพที่จะสร้างงานที่สุจริตต่อไปได้ เช่น ช่างตัดผม ทำขนม งานหัตถกรรม ตัดเย็บเสื้อผ้า การแกะสลักผลไม้ การเพาะเห็ด และการเลี้ยงหมูหลุม การทำถ่ายอัดไร่คว้น การทำดินซีเมนต์ การทำอิฐบล็อกการเกษตร

5. กลุ่มสนับสนุนทางสังคม (Social Support) เป็นกลุ่มฝึกทักษะการใช้ชีวิต เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต โดยปราศจากยาเสพติด โดยมีคำพยานชีวิตจากผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดมาร่วมแบ่งปันประสบการณ์ด้วย นอกจากนี้จะช่วยกันแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เคยเกิดขึ้นขณะที่อยู่ในศูนย์ ให้กำลังใจกันในกลุ่มสมาชิก และมีการวิเคราะห์ พูดคุย สรุปบทเรียนในด้านปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมถึงความสำเร็จที่พี่น้องแต่ละคนในกลุ่มต้องการจากการบำบัดยาเสพติดในครั้งนี้

ตารางที่ 2 ระยะเวลาของกิจกรรมในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของ ศูนย์แสงอรุณ (บำบัดยาเสพติดโดยพระกิตติคุณ) ใช้ระยะเวลาทั้งหมด 4 เดือน (120 วัน)

ระยะเวลา	กิจกรรม
15 วันแรก	<p>ขั้นตอนที่ 1</p> <p>ผู้เข้ารับการฟื้นฟูเข้าสู่ศูนย์แสงอรุณ และให้เขาได้มีโอกาสปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ใหม่ ระบบและกฎเกณฑ์ต่างๆ ในศูนย์โดยมีพี่เลี้ยงดูแลอย่างใกล้ชิด</p>

ระยะเวลา	กิจกรรม
วันที่ 16	ขั้นตอนที่ 2 ผู้เข้ารับการฟื้นฟูเริ่มเข้าสู่หลักสูตรต่างๆตามที่ทางศูนย์ได้กำหนดไว้และมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่างๆตามความเหมาะสม มีการอบรมให้ความรู้ สร้างทักษะในการดำเนิน ชีวิตปรับทัศนคติ รวมถึงความรู้เรื่องพิษของยาเสพติด และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ฝึกออาชีพ เกษตรกรรม ปศุสัตว์ งานช่าง
เดือนที่ 2	ขั้นตอนที่ 3 ประเมินผล แก้ไขจุดอ่อนของผู้เข้ารับการฟื้นฟู แนะนำ รายงานความคืบหน้าให้แก่ครอบครัว และ แกนนำชุมชน
เดือนที่ 3	ขั้นตอนที่ 4 เจ้าหน้าที่ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูและครอบครัว ร่วมกันวางแผนเป้าหมายต่อไปในอนาคต รายงานความคืบหน้าให้แก่ครอบครัว
เดือนที่ 4	ขั้นตอนที่ 5 ประสานต่อหน่วยงานต่างๆในการจัดหางาน หรือฝึกออาชีพต่อไปรวมทั้งการศึกษา เช่น การศึกษานอกโรงเรียน ส่งกลับคืนสู่ชุมชน โดยมีกระบวนการติดตามร่วมกันระหว่างศูนย์แสงอรุณและแกนนำชุมชน

รูปแบบ ขั้นตอน กระบวนการในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณระยะแรกเริ่ม

1. ขั้นตอนการเตรียมสมาชิก

ศูนย์แสงอรุณจะรับกลุ่มเป้าหมายจากชุมชนคริสตจักร จากแกนนำหมู่บ้าน ด้วยวิธีการพูดคุย ชักชวน การประชาสัมพันธ์ รวมถึงการสร้างความเข้าใจกับแกนนำในชุมชนเกี่ยวกับการส่งตัวผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เป็นลักษณะของการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และเมื่อมีผู้ติดยาเสพติดขอเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูกับศูนย์แสงอรุณ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์จะอธิบายถึงกฎระเบียบข้อบังคับของศูนย์โดยให้ผู้ป่วยลงชื่อยินยอมหากต้องการเข้ารับการบำบัด กฎระเบียบข้อบังคับของผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟู โดยทางศูนย์แสงอรุณแบ่งกฎระเบียบออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาซึ่งเป็นคนในพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. กลุ่มผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาซึ่งเป็นคนนอกพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ซึ่งมีรายละเอียดเนื้อหาจะมีความแตกต่างกันเรื่องเดียวคือ ในส่วนผู้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูซึ่งเป็นคนนอกพื้นที่จะต้องจ่ายค่าอาหารเดือนละ 1,000 บาท เป็นเงินทั้งสิ้น 4,000 บาท(4 เดือน) แต่หากว่าผู้ที่ขอรับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูในศูนย์แสงอรุณไม่สามารถอยู่ครบตามกำหนดเวลา 4 เดือนได้ ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทางศูนย์แสงอรุณจะไม่คืนเงินค่าอาหารให้

กฎระเบียบข้อบังคับผู้เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟู

1. ศูนย์แสงอรุณจะใช้ความรักของพระเจ้าในการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด
2. ระยะเวลาของการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดคือ 4 เดือนหรือตามที่ได้ตกลงไว้
3. ผู้ที่ขอรับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของศูนย์แสงอรุณทุกอย่าง
4. ผู้ที่ขอรับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดต้องเชื่อฟังอาจารย์และเจ้าหน้าที่ในศูนย์แสงอรุณทุกอย่าง
5. ห้ามสูบบุหรี่หรือเสพของมีนเมา หรือพุดหยาบคายในศูนย์แสงอรุณเด็ดขาด
6. ห้ามนำอาวุธทุกชนิดเข้ามาในบริเวณศูนย์แสงอรุณ
7. ห้ามออกนอกบริเวณศูนย์แสงอรุณก่อนได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์
8. ขณะที่เข้ารับการฟื้นฟูในศูนย์แสงอรุณ หากเกิดเหตุการณ์เช่น การฆ่าตัวตาย หรือการเสียชีวิตด้วยโรคประจำตัว หรืออุบัติเหตุ ทางศูนย์แสงอรุณจะไม่รับผิดชอบ
9. ห้ามนำญาติพี่น้อง เพื่อน เข้ามาพักในศูนย์แสงอรุณ หรือพาเข้าห้องพักก่อนได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่
10. ห้ามมีการทะเลาะวิวาทในศูนย์แสงอรุณอย่างเด็ดขาด
11. ผู้ที่ขอรับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดในศูนย์แสงอรุณจะต้องนำสิ่งของที่จำเป็นต้องใช้ส่วนตัวมาเองในระหว่างที่เข้ารับการฟื้นฟูในศูนย์แสงอรุณ
12. หากมีการกระทำผิดในศูนย์แสงอรุณ ซึ่งเป็นข้อห้าม เมื่อมีการดักเตือนแล้ว 1 หรือ 2 ครั้ง แต่ยังมีการทำผิดซ้ำอีก ทางศูนย์แสงอรุณมีสิทธิ์ที่จะพิจารณาในการไล่ผู้ขอรับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดออกจากศูนย์แสงอรุณได้ทันที
13. หากผู้ที่ขอรับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดในศูนย์แสงอรุณไม่สามารถอยู่ครบตามกำหนดระยะเวลา 4 เดือน หรือถูกไล่ออกให้ออก ทางศูนย์แสงอรุณจะไม่รับผิดชอบในกรณี

14. หากว่าผู้ที่ขอรับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดในศูนย์แสงอรุณไม่สามารถอยู่ครบตามกำหนดเวลา 4 เดือนได้ ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ผู้นั้นจะต้องเสียค่าใช้จ่ายให้กับทางศูนย์แสงอรุณวันละ 100 บาท นับเท่ากับจำนวนวันที่ได้อยู่มากแล้วทั้งหมด

15. ผู้ที่ขอรับการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติดในศูนย์แสงอรุณจะต้องมีเงินประกันคนละ 3,000 บาท ถ้าหากผู้ใดทำสิ่งของของศูนย์เสียหาย จะต้องชดใช้ตามความเป็นจริง และเมื่อครบกำหนดแล้วทางศูนย์แสงอรุณจะคืนเงินประกันที่วางไว้ทั้งหมดให้ตามจำนวน

เมื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ขอเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการสอบประวัติเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลของศูนย์แสงอรุณเพื่อนำไปประกอบการบำบัดรักษาและฟื้นฟู โดยประวัติของผู้เข้ารับการบำบัดจะถูกปิดเป็นความลับ ซึ่งฐานข้อมูลของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาจะประกอบไปด้วย ชื่อ-นามสกุลผู้เข้ารับการบำบัด เลขบัตรประจำตัวประชาชน ภูมิลำเนา อาชีพ ชนิดยาที่เสพ จำนวนครั้งที่เข้ารับการบำบัดรักษา วันที่เข้าบำบัด วันที่ออกจากศูนย์แสงอรุณ

2. ขั้นตอนการตรวจสุขภาพ

เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์แสงอรุณจะนำผู้ป่วยเข้ารับการตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลปาย ก่อนเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นขั้นตอนในการเชื่อมประสานกับเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลปาย หนึ่งในภาคีที่ทำงานร่วมกัน โดยผู้เข้ารับการบำบัดจะมีการตรวจระดับปริมาณสารเสพติดในเลือด ตรวจสุขภาพทั่วไป

3. ขั้นตอนการปรับตัว (เป็นระยะบำบัดรักษา)

ช่วงระยะเวลา 15 วันแรกของผู้รับการบำบัดเข้าสู่ศูนย์แสงอรุณ จะมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์คอยดูแลอย่างใกล้ชิดตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้มีโอกาสปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ใหม่ ระบบและกฎเกณฑ์ต่างๆ ภายในศูนย์

ในกรณีของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูติดฝิ่นจะเข้าสู่ขั้นตอนการบำบัดเพื่อเลิกฝิ่นตามอาการของผู้ป่วย ดังนี้

ตารางที่ 3 ขั้นตอนการบำบัดเพื่อเลิกฝิ่นตามอาการของผู้ป่วย

อาการผู้ป่วย	วิธีการบำบัด	ระยะเวลา
อาการร้อน	อาบน้ำ	เวลา 15 วัน จะมีพี่เลี้ยงคอยดูแล
อาการหนาว	ห่มผ้า	
อาการเจ็บปวด	บีบนิ้ว	ตลอด 24 ชั่วโมง
การให้กำลังใจ	พูดคุย ยกตัวอย่าง เล่าประสบการณ์ อธิษฐานเพื่อ (เสริมพลังในฝ่ายวิญญาณจิต)	

4. ขั้นตอนการฟื้นฟู

ตั้งแต่วันที่ 16-20 ผู้เข้ารับการบำบัด จะเริ่มเข้าสู่ขั้นตอนกิจกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพตามหลักสูตรของศูนย์แสงอรุณ ประกอบด้วย

1. อบรมให้ความรู้ สร้างทักษะในการดำเนินชีวิต ปรับทัศนคติ เน้นการนมัสการพระเจ้า จริยธรรม คริสเตียนเพื่อฝึกวินัย การบังคับตนเองให้ตรงต่อเวลา
2. อบรมให้ความรู้เรื่องพิษภัยของยาเสพติด กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
3. อบรมด้านอาชีพ การเลี้ยงหมูหลุม การปลูกผัก การผลิตก๊าซชีวภาพ เพื่อเป็นการออกกำลังกาย และฝึกสมาธิโดยการรื้อลูกปัด ซึ่งการฝึกอาชีพ จะมุ่งเน้นตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดมีอาชีพรองรับหลังผ่านการบำบัดรักษาและฟื้นฟู
4. กิจกรรม Love Touch เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างพลังรักในจิตใจ เสริมสร้างพลังจิตใจให้เข้มแข็ง รู้จักตนเอง และเชื่อมั่นในพระเจ้า

5. ขั้นตอนการประเมินผล

เป็นขั้นตอนในการแนะนำและแก้ไขจุดอ่อนของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งจะมีการประเมินทุกวันที่ 30, 60, 90 ของโครงการบำบัด โดยเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ จะใช้วิธีการพูดคุย และโทรศัพท์รายงานความคืบหน้าแก่ครอบครัวและแกนนำชุมชน

6. ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมก่อนครอบครัว ชุมชน

ก่อนครบกำหนดจะเตรียมความพร้อมก่อนครอบครัว แกนนำชุมชน และร่วมกันวางแผนเป้าหมายต่อไป

7. ขั้นตอนติดตามผล

จะมีการหาสถานที่ศึกษาต่อให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชน มีการจัดหางานให้ทำ สมาชิกคนใดอยู่ครบ 4 เดือน ทางศูนย์จะให้ลูกหมูนำกลับไปเลี้ยงที่บ้าน ซึ่งเป็นวิธีการใช้หมูเป็นเครื่องมือในการติดตามผลการบำบัดรักษา เพื่อดูลักษณะการใช้ชีวิตของผู้ผ่านการบำบัด เช่น ความรับผิดชอบ การไม่พูดโกหก

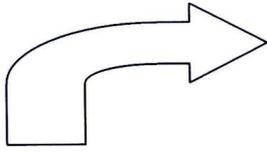
8. ขั้นตอนการทำเวทีประชาคม

เจ้าหน้าที่ของศูนย์แสงอรุณจะมีการติดตามผู้ผ่านการบำบัดร่วมกับแกนนำในหมู่บ้าน รวมถึงชุมชนคริสตจักร อย่างน้อย 7 ครั้ง เพื่อดูการยอมรับจากชุมชน หากมีการกลับไปเสพยาจะมีการใช้เวทีประชาคมในการตั้งกฎระเบียบร่วมกันในชุมชนเกี่ยวกับบทลงโทษสำหรับผู้กลับไปเสพยาหรือเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

9. ขั้นตอนกระบวนการบำบัดซ้ำ

หากมีการกลับไปเสพซ้ำอีกและสมัครใจที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูกับทางศูนย์แสง
อรุณอีก ก็จะมีการรับไว้ พร้อมทั้งมีการแจ้งผลต่อครอบครัว แกนนำชุมชน และคริสตจักรต่อไป

ภาพที่ 4 กระบวนการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

9.

หากกลับเข้าไปเสพซ้ำอีก
และสมัครใจเข้าฟื้นฟู

ศูนย์ก็จะรับไว้

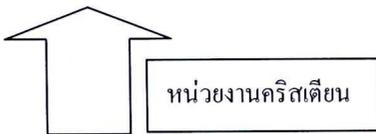

8.

ศูนย์แสงอรุณติดตามผู้ผ่านการบำบัด

พื้นที่ : คริสตจักร ชุมชน

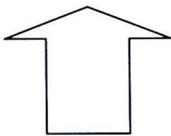
อย่างน้อย 7 ครั้ง

7.

จัดงานให้ทำ หรือ

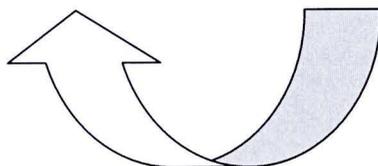
หาที่เรียนต่อให้

6.

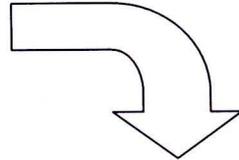
ก่อนครบกำหนด

ศูนย์ฯจะเตรียมความพร้อม
แก่ครอบครัวผู้ป่วย เพื่อร่วมกัน
วางเป้าหมายต่อไป

1.

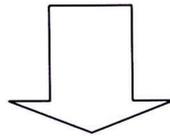
เตรียมผู้เข้ารับการฟื้นฟู

2.

ตรวจสอบสุขภาพ

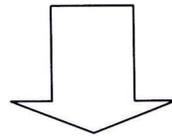
กับโรงพยาบาลปาย จ.แม่ฮ่องสอน

3.

15 วันแรกเข้าสู่การปรับตัว

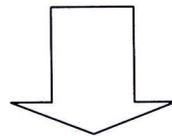
โดยมีพี่เลี้ยงดูแล 24 ชม.

4.

16-20 วัน เข้าสู่กิจกรรมต่างๆ

ของศูนย์ฯ

5.

ประเมินผลในวันที่

30, 60, 90 โดยเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ
แจ้งผลแก่ครอบครัวผู้ป่วย

การดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสงอรุณมีการเชื่อมประสานกับภาคีต่างๆในพื้นที่ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรอิสระ รวมถึงชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการลดปัญหายาเสพติดควบคู่ไปกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในลักษณะการบูรณาการทุกภาคส่วน ซึ่งภาคีที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่ประกอบไปด้วย

- ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดแม่ฮ่องสอน (ศตส.จ.มส.) และ ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดอำเภอปาย (ศตส.อ.ปาย) ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. จัดวางระบบข้อมูลข่าวสารด้านยาเสพติด ติดตามและประเมินสถานการณ์ปัญหา ยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดและปัญหาที่เกี่ยวข้อง
2. จัดทำแผนปฏิบัติการ แผนงาน และโครงการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัด รองรับแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่กำหนดขึ้น โดยร่วมกับส่วนราชการ หน่วยงานภาคเอกชน หรือองค์กรภาคประชาชนที่เกี่ยวข้อง
3. สั่งการหรือมอบหมายให้ส่วนราชการและหน่วยงานในพื้นที่จังหวัด ดำเนินการใน ลักษณะบูรณาการการทำแผนงาน งบประมาณและการปฏิบัติ เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
4. อำนวยการ ประสานงาน เร่งรัด ตรวจสอบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่จังหวัด ของส่วนราชการ หน่วยงานภาคเอกชน และ องค์กรภาคประชาชนที่เกี่ยวข้อง
5. จัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด กลุ่มเสี่ยง ต่างๆ และจัดให้มีการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดในชุมชนอย่างเพียงพอ
6. กำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและจัดชุดเฉพาะกิจเข้าไปปฏิบัติงาน ในพื้นที่เป้าหมายหรือเสริมการปฏิบัติงานตามที่ได้รับร้องขอ
7. ประสานการปฏิบัติกับกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ตำรวจภูธร และ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้บังเกิดผลในการปราบปราม สืบสวน ขยาย ผล ตรวจยึดทรัพย์สิน และทำลายเครือข่ายของยาเสพติด
8. จัดชุดสืบสวนตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือคำร้องเรียนของประชาชน และให้มีผลการ ปฏิบัติอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์
9. เสนอผู้มีอำนาจหน้าที่หรืออำนวยการ ศพส.ในการพิจารณาให้คุณ ให้โทษเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่รับผิดชอบและที่เกี่ยวข้อง

10. ติดตามประเมินผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่จังหวัด และให้คำแนะนำแก่องค์กร หน่วยงานเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาระบบการดำเนินงาน

11. จัดทำและส่งเสริมสนับสนุนแนะนำการจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล

12. ให้ผู้อำนวยการ ศพส.จ.มีอำนาจในการมอบหมายหน้าที่และจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับและทุกแบบ ในพื้นที่ของจังหวัด เพื่ออำนวยความสะดวกหรือร่วมปฏิบัติการแก้ไขปัญหายาในพื่นที่ชุมชนเมือง และหมู่บ้าน/ชุมชนในเขตชนบท

13. รายงานผลการปฏิบัติงานและสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในพื้นที่รับผิดชอบให้ ศพส.ทราบทุกระยะ

โดยในส่วนของ การสนับสนุนต่อศูนย์แสงอรุณ คือในเรื่องของทรัพยากรและงบประมาณแก่ศูนย์แสงอรุณเพื่อดำเนินงานบำบัดรักษาผู้เสพที่สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาและติดตามฟื้นฟูผู้ผ่านการบำบัด สนับสนุนงบประมาณในการสร้างกิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่หมู่บ้านและกลุ่มเยาวชน สนับสนุนและให้คำแนะนำต่อศูนย์แสงอรุณในการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

- องค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีหน้าที่พัฒนาจังหวัด ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การอาชีพ สาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น การจัดสร้างระบบสาธารณูปโภคที่เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลทำไม่ได้ เพราะขาดงบประมาณ เช่น สร้างบ่อบำบัดน้ำเสีย มีหน้าที่ในการจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องทั้งเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น การก่อสร้างถนนสายหลัก การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เช่น จัดรถบรรทุกน้ำ ช่วยเหลือพื้นที่แห้งแล้ง การใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น เช่น จัดให้มีสถานที่พักผ่อน สวนสาธารณะ การบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจารีตประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งมีบทบาทในการสนับสนุนองค์กร/หน่วยงานที่สามารถดำเนินกิจกรรมในมิติด้านสังคมมุ่งเน้นในการเสริมศักยภาพประชาชนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในมิคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในกรณีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ จ.แม่ฮ่องสอน องค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นทั้งหน่วยที่สามารถดำเนินงานได้เอง และเป็นหน่วยที่สามารถสนับสนุนงบประมาณให้กับภาคีต่างๆในการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อีกด้วย โดยให้การสนับสนุนต่อศูนย์แสงอรุณ ในด้านการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาฟื้นฟูและติดตามผู้ผ่านการบำบัดอีกทั้งยังสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมด้านการป้องกันยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนให้กับศูนย์แสงอรุณ

- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกระทรวงสาธารณสุข เป็นองค์กรหลักในการพัฒนาระบบสุขภาพที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และเสมอภาค โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และทุกภาคส่วน เพื่อสร้างสังคมที่มีจิตสำนึกด้านสุขภาพ ให้คนไทยทุกคนมีสุขภาพดี สู่เป้าหมายสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีพันธกิจในด้านการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพของประเทศและระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พัฒนาระบบบริการสุขภาพแบบองค์รวมที่มีประสิทธิภาพ เสมอภาค ทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน โดยเน้นจุดสันทิธิประโยชน์ขั้นพื้นฐาน บริการเฉพาะทางและระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน การสร้างระบบเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรค และภัยทางสุขภาพ ส่งเสริมทุกภาคส่วนของสังคมในการมีส่วนร่วมสร้างจิตสำนึกทางสุขภาพ สร้างเสริมสุขภาพ พัฒนาศักยภาพด้านพฤติกรรมสุขภาพ ตลอดจนพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการด้านสุขภาพ ให้มีคุณภาพมาตรฐาน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และกำหนดนโยบายทิศทางการวิจัยและการบริหารจัดการองค์ความรู้ด้านสุขภาพ ทั้งนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้ดำเนินงานพัฒนาระบบสุขภาพตามนโยบายรัฐบาล ในส่วนที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

1. นโยบายเร่งด่วน
2. นโยบายความมั่นคงของรัฐ
3. นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต ด้านสาธารณสุข
4. นโยบายสวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
5. นโยบายเศรษฐกิจ
6. นโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัย และนวัตกรรม

โดยให้การสนับสนุนต่อศูนย์แสงอรุณ ในด้านวิชาการ การพัฒนาองค์ความรู้และให้คำแนะนำในการดำเนินงานบำบัดฟื้นฟูผู้เข้ารับการรักษาผู้ติดยาเสพติด ให้คำปรึกษาหน่วยงาน/องค์กรที่ดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพให้กับประชาชนในพื้นที่ จ.แม่ฮ่องสอน ซึ่งทั้งนี้ศูนย์แสงอรุณเป็นหน่วยงานเอกชนที่ดำเนินงานทั้งในด้านการบำบัด ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดและติดตามให้ความช่วยเหลือ และดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดในกลุ่มเสี่ยงโดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน ดังนั้น สสจ.แม่ฮ่องสอนจึงมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแก่ศูนย์แสงอรุณในเรื่องที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและเชื่อมประสานเชิงนโยบายให้กับศูนย์แสงอรุณ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานในลักษณะภาคีหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เป็นการร่วมมือการดำเนินงานร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชน

- สำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีบทบาทหน้าที่ในการคุมประพฤติเป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยวิธีการไม่ควบคุมตัวโดยการกำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติ เพื่อให้ผู้กระทำผิดกลับไปใช้ชีวิตในสังคมตามปกติการคุมประพฤติจึงเป็นวิธีการที่เปลี่ยนแนวความคิดจากวิธีการลงโทษมาเป็นวิธีการบำบัดฟื้นฟู และจากการลงโทษจำคุกมาเป็นการเลี้ยงโทษจำคุก โดยมีพนักงานคุมประพฤติคอยดูแลช่วยเหลือ ให้บุคคลดังกล่าวสามารถแก้ไขปรับปรุงนิสัยและความประพฤติของตน ภายใต้การช่วยเหลือของชุมชนเฉพาะอย่างยิ่งการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้สามารถลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติได้อย่างชัดเจน ซึ่งงานคุมประพฤติเป็นงานที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งอยู่ในขั้นตอนทั้งก่อนพิพากษาคดีของศาล หลังการพิพากษาคดี และในกรณีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกมาระยะเวลาหนึ่ง และได้รับโอกาสการพักการลงโทษ หรือลดวันต้องโทษ ผู้ต้องขังรายดังกล่าวก็จะต้องถูกคุมความประพฤติไว้เช่นกัน ในการปฏิบัติงานในทุกขั้นตอนดังกล่าวมีพนักงานคุมประพฤติ (Probation Officer) เป็นผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งการที่จะทำให้การแก้ไขฟื้นฟูบรรลุวัตถุประสงค์อย่างแท้จริงจะต้องประกอบด้วย กระบวนการสืบเสาะหาข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับจำเลย (Social Investigation) และกระบวนการควบคุมและสอดส่อง (Supervision) ซึ่งพนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือดูแลผู้กระทำผิดนั้นๆ โดยการนำทรัพยากรในชุมชนเข้ามาช่วยเหลือเรียกว่า งานกิจกรรมชุมชน (Community Affairs) โดยมุ่งหวังให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีและกลับคืนสู่ชุมชนอย่างมีคุณค่า โดยให้การสนับสนุนต่อศูนย์แสงอรุณ ในการฝึกอบรมให้ความรู้ สนับสนุนวิทยากรในการบรรยายสาระความรู้ที่เกี่วข้องแก่ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู โดยมีประสานการดำเนินงานร่วมกับศูนย์แสงอรุณอย่างต่อเนื่อง

- ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดแม่ฮ่องสอนเป็นสถานพยาบาลขนาด 40 เตียง ให้บริการบำบัดรักษาผู้ป่วยยาเสพติดทุกประเภทแบบผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยในทั้งระบบสมัครใจต้องโทษและบังคับบำบัดพื้นที่ความรับผิดชอบ 4 จังหวัด ได้แก่แม่ฮ่องสอน ดาก น่าน เชียงราย โดยมีวิสัยทัศน์ คือผู้นำทางวิชาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ด้านยาและสารเสพติด ที่สมคุณค่าเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าของประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ พันธกิจสำคัญ คือ ศึกษา วิจัยประเมิน พัฒนา และถ่ายทอด องค์ความรู้เทคโนโลยีทางการแพทย์ด้านยาและสารเสพติดในเขตพื้นที่รับผิดชอบ พัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์ ด้านยาและสารเสพติดให้มีคุณภาพ และให้บริการทางการแพทย์ด้านยาและสารเสพติด ระดับตติยภูมิ และสูงกว่าอย่างได้มาตรฐาน โดยให้การสนับสนุนต่อศูนย์แสงอรุณ ในการให้คำปรึกษาและสนับสนุนองค์ความรู้ทั้งด้านวิชาการและการพัฒนาทักษะปฏิบัติการให้กับบุคลากรของศูนย์แสง

อรุณ โดยมุ่งเน้นการสร้างกระบวนการถ่ายทอดความรู้เชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแก่บุคลากรของศูนย์แสงอรุณอีกด้วย อีกทั้งให้การสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้บุคลากรศูนย์แสงอรุณและกลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด รวมถึงในบางกรณีทางศูนย์บำบัดรักษาพยาบาลติดยาเสพติดแม่ฮ่องสอนเป็นทั้งหน่วยรับและส่งต่อผู้เข้ารับการบำบัดโดยมีการประสานงานกับศูนย์แสงอรุณในการให้การช่วยเหลือกรณีที่มีผู้เข้ารับการบำบัดที่ต้องใช้กระบวนการทางการแพทย์เข้าไปดูแลเป็นพิเศษ เช่นผู้ป่วยที่มีอาการติดยาแบบเรื้อรัง

- สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวิสัยทัศน์คือ “พิทักษ์ผู้ประสบปัญหาพัฒนาองค์ความรู้ เน้นผู้ชาวประชา พัฒนาคุณภาพชีวิต” พันธกิจ คือ

1. เป็นศูนย์ข้อมูล และวิชาการด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ
2. ประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุนเครือข่ายเพื่อการพัฒนาสังคม
3. กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการเพื่อการพัฒนาสังคม
4. ให้บริการด้านสวัสดิการสังคม

โดยให้การสนับสนุนต่อศูนย์แสงอรุณ ในด้านการรับรองศูนย์แสงอรุณเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ตามกฎหมาย โดยได้รับใบสำคัญแสดงการเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ การประกาศแจ้งในราชกิจจานุเบกษา พร้อมทั้งมีแจ้งข้อมูลข่าวสาร การบริการด้านระบบฐานข้อมูลกลางของสวัสดิการสังคมตามกฎหมาย ให้กับศูนย์แสงอรุณอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์แสงอรุณตามที่เสนอโครงการเพื่อขอรับเงินอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมอย่างต่อเนื่อง

- โรงพยาบาลปาย มีค่านิยม (Core Value) ดังนี้ คือ ร่วม-สร้าง-เสริม-ดี-มีความสุข

1. ร่วม การมีส่วนร่วมทั้งภายใน-ภายนอก
2. สร้าง ความคิดสร้างสรรค์ สร้างพื้นที่ในการเรียนรู้ สร้างงานคุณภาพ
3. เสริม เสริมพลัง เสริมสุขภาพ
4. ดี จิตอาสา ทำความดี มองโลกแง่บวก มีวินัย รับผิดชอบ ภาวะผู้นำ
5. สุข รพ.เป็นบ้านหลังที่ 2 ขวัญกำลังใจ HHC คุณธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันทำงาน

เป็นทีม

โรงพยาบาลปายมียุทธศาสตร์ในการพัฒนา ที่สำคัญ คือ

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม, ธรรมชาติ และสามารถมีข้อตกลงอันมีประสิทธิภาพ และพัฒนาระบบการสื่อสารภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมค่านิยมองค์กรให้เกิดเป็นรูปธรรม จนกระทั่งกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กร

2. พัฒนาตามแนวทาง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

3. ยกระดับมาตรฐานการบริการทุกด้านอย่างองค์รวม โดยเน้นหลักความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นสูงสุด รวมถึงยกระดับคุณภาพการให้บริการตั้งแต่การต้อนรับจนกลับบ้าน และต่อเนื่อง และพัฒนาคุณภาพการดูแลผู้ป่วยด้วยหัวใจแห่งความเป็นมนุษย์ พร้อมสร้างภาพลักษณ์อันดีงามกับชุมชน

4. พัฒนาโรงพยาบาลเข้าสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาคุณภาพอันยั่งยืน และก้าวสู่องค์กรอัจฉริยะ เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

5. พัฒนาโรงพยาบาลแห่งความสุขที่มีบุคลากรมีความสุข และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีความสุขทั้งกายภาพ ชีวภาพจิตใจ สังคม และระบบงาน จนทำให้ได้ผลการปฏิบัติงานอันมีประสิทธิภาพ

โดยให้การสนับสนุนต่อศูนย์แสงอรุณ ในด้านการตรวจวิเคราะห์ผู้ติดยาเสพติดที่ต้องการเข้ารับการรักษาในศูนย์แสงอรุณ โดยทางศูนย์แสงอรุณจะนำตัวผู้เข้ารับการรักษาไปตรวจสุขภาพเบื้องต้นจากโรงพยาบาล และให้การสนับสนุนองค์ความรู้ เป็นที่ปรึกษาให้กับบุคลากรของศูนย์แสงอรุณในมิติด้านการบำบัดรักษา และการฟื้นฟูหลังการบำบัดตลอดจนการให้คำปรึกษาหรือแนะนำผู้เข้ารับการรักษาอีกด้วย

แผนยุทธศาสตร์ของศูนย์แสงอรุณ สำหรับปี 2006 ถึง 2016

1. เสริมสร้างศักยภาพในการดำเนินงาน บริหารองค์กรของ ศูนย์แสงอรุณ

- จัดซื้ออุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม และจำเป็น
- จัดการฝึกอบรมด้าน ความเป็นผู้นำ การวางแผนและการจัดการ โครงการ การจัดการทรัพยากรบุคคล และทักษะในการดูแลฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดย พระกิตติคุณ รวมทั้งทักษะที่จะเป็นอื่นๆ เช่น การให้คำปรึกษา การบริหารจัดการความเสี่ยง การบำบัดรักษาภายใน (Inner Healing) เป็นต้น

- เสริมสร้างศักยภาพในการดำเนินงานพัฒนาแบบองค์รวม เช่น การสัควบาล การเกษตรผสมผสานด้วยทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง การควบคุมการติดเชื้อ

- ขยายพื้นที่ของศูนย์แสงอรุณเข้าสู่เฟส 2 ภายในปี 2009 โดยขอใช้ที่ของทหารบริเวณระหว่างบ้านใหม่สหสัมพันธ์ และบ้านหมอแปง จำนวน 60 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ใช้เป็นสถานที่ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยระบบสมัครใจ อย่างครบวงจรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

2. ใช้เป็นสถานบ่มเพาะ สำหรับพี่น้องผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้ว และต้องการเสริมสร้างชีวิตให้เป็นบุคลากรที่ทำงานด้านบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ในศูนย์แสงอรุณต่อไป

3. ใช้เป็นบ้านกึ่งวิถี สำหรับพี่น้องผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้ว ในการพักอาศัยชั่วคราว ก่อนกลับสู่ชุมชน ครอบครัว รวมทั้งเป็นสถานที่ฝึกอาชีพ ในด้านเกษตรกรรม ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

4. ใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้อย่างครบวงจรในด้านการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ด้วยวิธีชุมชนอย่างครบวงจร และเป็นพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมชาติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

5. ใช้เป็นคริสตจักร เพื่อพี่น้องที่อยู่ในศูนย์ และพี่น้องที่ผ่านกระบวนการบำบัดฟื้นฟูในพื้นที่ที่จะมีโอกาสสนมัสการพระเจ้า และสามัคคีธรรมร่วมกันทุกอาทิตย์

2. เสริมสร้างความโปร่งใสในการดำเนินการ

- จัดทะเบียนรับรองมาตรฐานด้านการจัดสวัสดิการสังคม (มสก.) ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 รวมทั้ง รับรองมาตรฐานของ นักสังคมสงเคราะห์ (มสก.) และอาสาสมัคร (มสอ.) ที่ทำงานในศูนย์แสงอรุณ

- ปรับปรุงระบบบัญชีเพื่อให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งการจัดให้มีการตรวจสอบบัญชีภายใน (Internal Audit) ทุกปี

- ปรับปรุงข้อมูลต่างๆ ให้เป็นปัจจุบัน และจัดทำนโยบาย ด้านการจัดการ การดำเนินงานตามโครงการ การเงิน และการบริหารทรัพยากรบุคคล

- เสริมสร้างระบบการทำงานในด้านต่างๆ เช่น ระบบการทำรายงานความก้าวหน้าของกระบวนการฟื้นฟูรายบุคคล การรายงานความก้าวหน้าด้านอาชีวบำบัด การรายงานด้านการเงิน โดยเน้นความถูกต้องแม่นยำ และตรงเวลา

3. เสริมสร้างศักยภาพด้านการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจ อย่างครบวงจร เสริมสร้างการทำงานร่วมกับชุมชน เครือข่าย ภาครีต่างๆ โดยใช้การพัฒนาแบบองค์รวม

- วางแผนโครงการและดำเนินงานพัฒนาแบบองค์รวม โดยมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยพระกิตติคุณ งานอาชีวบำบัด จริยธรรมคริสเตียน การสร้างทักษะในการไม่เสพยา การติดตามผู้ผ่านกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพฯ กลุ่มปัญญาสังคม กลุ่มประคับประคองทางสังคม และการสร้างงานหลังผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติด เป็นต้น

- จัดการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ อาสาสมัครของศูนย์ แกนนำชุมชน แกนนำเครือข่ายของศูนย์แสงอรุณ ในหัวข้อต่างๆ ทุกปี

- เพิ่มศักยภาพด้านงานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอย่างครบวงจร โดยวิธีชุมชน โดยใช้การพัฒนาแบบองค์รวม ประยุกต์ใช้ทักษะ และภูมิปัญญาในท้องถิ่น ในภูมิภาค

- พัฒนาและปรับปรุงระบบฐานข้อมูล การจัดเก็บ รวบรวม ข่าวสาร สถานการณ์ในพื้นที่ ที่เกี่ยวกับงานทั้งด้านการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด และการทำงานร่วมกับ ชุมชน เครือข่าย ภาครีต่างๆ ให้เป็นปัจจุบันที่สุด

- พัฒนาองค์ความรู้ กระบวนการ ทักษะต่างๆ ในการดูแลฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยใช้ทุนทางชุมชน ทางสังคม และทางวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนในกระบวนการ โดยคำนึงถึง ความสมดุล ความมั่นคง และความยั่งยืน

- พัฒนาองค์ความรู้ กระบวนการ ทักษะต่างๆ ในการดูแลฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน เครือข่าย ภาครีต่างๆ และมีการจัดการองค์ความรู้ ที่ได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ มีความทันสมัย และนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ต่อไป

- พัฒนาแกนนำชุมชน เครือข่าย ในด้านองค์ความรู้ กระบวนการ ทักษะ ให้มีความมั่นใจ ต่อบริบทของกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยพระกิตติคุณ เกิดการสนับสนุน ต่อยอด และขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆ ต่อไป

- พัฒนาเครือข่ายการทำงานกับภาคีส่วนอื่นๆ ที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งส่งเสริม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ เรื่อง การดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอย่างครบวงจร เช่น ศูนย์บำบัดรักษาติดยาเสพติดแม่ฮ่องสอน โรงพยาบาล ค่ายทหาร หรือองค์กรเอกชนอื่นๆ

4. เพิ่มพูนทรัพยากรในการดำเนินงาน

- คัดสรรและว่างจ้างบุคลากรตามความเหมาะสม

- เพิ่มความหลากหลายของแหล่งทุน

- พัฒนาอาสาสมัครในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ

5. สนับสนุนหลักการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมุ่งเน้นความสำคัญ แห่งคุณค่าของชุมชน

- พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมด้านต่างๆ เพื่อส่งเสริมและซึมซับความสำคัญของหลักการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยพระกิตติคุณอย่างครบวงจร โดยคำนึงถึงคุณค่า ความพอเพียง และความยั่งยืน

- จัดการฝึกอบรมในด้านการเป็นวิทยากร โดยมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่อง กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยพระกิตติคุณ งานอาชีพะบำบัด จริยธรรมคริสเตียน การสร้างทักษะในการไม่เสพยา การติดตามผู้ผ่านกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพฯ กลุ่มปัญญาสังคม กลุ่มระดับปกครองทางสังคม และการสร้างงานหลังผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพจากยาเสพติด รูปแบบ

การพัฒนาอย่างยั่งยืน การวางแผนและทบทวนโครงการด้วยตนเองให้กับเจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร
ในศูนย์แสงอรุณ รวมทั้งแกนนำชุมชน

- จัดการฝึกอบรมอื่นๆ ในรูปแบบต่างๆ เช่น การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ให้กับเจ้าหน้าที่
อาสาสมัคร ในศูนย์แสงอรุณ รวมทั้งแกนนำชุมชน เพื่อเสริมสร้าง และยกระดับจิตใจ

รูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทยมีรูปแบบ
ที่หลากหลายขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย อาทิ ตัวองค์กร หน่วยงาน บริบทความเป็นจริงของผู้ป่วยที่เข้า
รับการบำบัด เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อันจะนำไปสู่การบำบัดรักษาผู้ป่วยอย่างมี
ประสิทธิผล

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้สำรวจวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบความเข้าใจใน
การนำไปสู่การศึกษาหลักการและรูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์แสง
อรุณ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นการบำบัดแบบสมัครใจ คึงการมีส่วนร่วมของคนใน
ชุมชนในการเฝ้าติดตามผู้ที่ผ่านการบำบัด การศึกษารูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด
ของศูนย์แสงอรุณจึงต้องอาศัยงานวิจัยหลายเรื่องที่สามารถนำมาสนับสนุนเทียบเคียงการศึกษาวิจัย
ครั้งนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

ทัตดาว บุญปาล (2530) ได้ศึกษาวิจัยถึงปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการเข้ามีส่วน
ร่วมในกิจกรรมทางการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในเขตพื้นที่ ตำบลสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
ซึ่งเป็นจากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนได้สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมทาง
สังคมของชุมชนของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทาง
เศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ
ตกต่ำ จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง
นอกจากนั้นแล้วได้มีการแหล่งอำนาจและการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน
13 ตัวแปร ซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ ด้านการศึกษา
และการเงินเป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคม แหล่งอำนาจทั้งสองชนิดนี้ถ้าผู้ใดได้
ครอบครองหรือมีไว้ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในชุมชน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมในการดำเนิน
กิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

บัณฑิต อ่อนดำ (2544) การสรุปบทเรียนขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานร่วมกับ
ชุมชน มีหลักปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญที่ได้นำไปเป็นแนวทางในการศึกษา มีดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มในสังคม หมายถึง ในชุมชนหนึ่ง ๆ ย่อมประกอบด้วย ความแตกต่างหลากหลายทั้งด้านฐานะ เพศ วัย สถานะทางสังคม ฯลฯ การสร้างโอกาสเปิดพื้นที่ ทางสังคมอย่างเท่าเทียมในการให้ทุกส่วนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิด ศักยภาพ และความรู้และร่วมมีบทบาทดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2. การมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน หมายถึง ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การกำหนดเป้าหมาย การตัดสินใจ การปฏิบัติ การตรวจสอบ การติดตามประเมินผล การสรุปบทเรียน การขยายผลและเผยแพร่สู่สาธารณะ

อีกทั้งได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพ ออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย(Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะๆ หรือกระทำเป็นรูปของการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุป รวบรวมออก

วัชรพงศ์ พุ่มชื่น (2547) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน เครือข่ายชุมชนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด: กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา จังหวัด เชียงราย และมีข้อสรุปเกี่ยวกับการดำเนินงานของเครือข่าย ดังนี้

การดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพล ผลประโยชน์ ค่านิยมตามสังคมบริโภคนิยม การดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยการประสานพลังของทุกภาคส่วน จึงจะทำให้เกิดพลังในการจัดการกับปัญหาที่เหมาะสมอย่างแท้จริง และที่สำคัญต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะของการเป็นเครือข่าย เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันปัญหายาเสพติด เพราะชุมชนจะใช้ความสัมพันธ์ด้านเชื้อสายชาติพันธุ์ที่อยู่ในกลุ่ม ใช้ฐานวัฒนธรรมเดียวกัน ความรักเชื้อชาติท้องถิ่น ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของเครือข่ายในแต่ละพื้นที่

ถนัด ไบยา และคณะ (2544) ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพและการพัฒนาเครือข่ายขององค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จังหวัดน่าน ได้ข้อค้นพบดังนี้

- ปัจจัย/องค์ประกอบของความสำเร็จและล้มเหลวในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่สำคัญ คือ ผู้นำและภาวการณ์นำ ทั้งผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำทางการ และผู้นำราชการ อีกทั้งสภาพแวดล้อมภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงก็มีผลต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว
- การแก้ไขปัญหายาเสพติดต้องอาศัยการทำงานแบบพหุภาคี ผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กลไกการทำงานแบบเครือข่าย และแกนนำผู้เล็งเห็น มาหนุนเสริมพลังของชุมชนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น จึงจะทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ผล ซึ่งกระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนแบ่งออกได้ 5 ขั้นตอน คือ
 - 1) **ขั้นของการตระหนักรู้ในปัญหา** เป็นการยอมรับและตระหนักในปัญหาของชุมชน
 - 2) **ขั้นของการแสวงหาแนวร่วม** เป็นการหาแนวร่วมทั้งที่เป็นคนในชุมชน และการแสวงหาแนวร่วมจากภายนอก
 - 3) **ขั้นของการจัดตั้งตัวเอง** เป็นการระดมสรรพกำลังในชุมชนและแนวร่วม มาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ จนสามารถคลี่คลายปัญหาลงได้
 - 4) **ขั้นของการขยายพื้นที่และสร้างเครือข่าย** เป็นการสร้างกิจกรรมใหม่ๆ พื้นที่เรียนรู้ใหม่ๆ และกลุ่มคนใหม่ๆ ทำให้องค์กรชุมชนมีความหลากหลายและมั่นคงมากขึ้น
 - 5) **ขั้นของการสร้างความยั่งยืน** โดยให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การสนับสนุนลูกข่ายที่ยังมีความอ่อนแอหรือเพิ่มศักยภาพของลูกข่ายให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น
- หัวใจสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วม กลไกการจัดการของชุมชน และความต่อเนื่อง โดยบทบาทภาครัฐมีความสำคัญยิ่งในการสนับสนุนชุมชน โดยเฉพาะการปกครอง การปราบปราม และการบำบัดรักษา ซึ่งกระบวนการการแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์กรหรือเครือข่ายชุมชนที่สำคัญคือ

1) การสร้างการรับรู้ต่อปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน มีการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม การให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อสร้างกระแสการตื่นตัวและรับรู้ต่อปัญหา มากขึ้น

2) เวทีชาวบ้านหรือเวทีประชาคม เพื่อให้คนในชุมชนได้ออกมาพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่จะนำไปสู่วิธีการแก้ไขปัญหา

3) มาตรการทางสังคมและการเฝ้าระวังในชุมชน โดยการกำหนดคกฏกติการ่วมกัน เพื่อใช้ปราบสำหรับผู้ที่ค้าและผู้เสพ มีการจัดตั้งเวรยาม เพื่อคอยสอดส่องดูแลความเรียบร้อยภายในชุมชน

4) มาตรการทางสังคมและการเฝ้าระวังในชุมชน โดยใช้กระบวนการกลุ่ม การศึกษาดูงาน และทำกิจกรรมสาธารณะร่วมกัน

5) สร้างความเข้มแข็งระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน ให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การสร้างอาชีพ การสร้างสัมพันธภาพของคนในครอบครัวและชุมชน

ธวัชชัย จันทูหา (2551) ได้ศึกษาวิจัยถึงกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรในชุมชน โดยมีกรณีศึกษาคือ เครือข่ายอนุรักษ์เวียงดั่ง พบว่าเมื่อชาวบ้านมีการรวมตัวเป็นเครือข่าย การจัดการจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องจัดระบบ จัดกลไกภายใน เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการที่เน้นการจัดระบบตามความสัมพันธ์ตามความถนัดของแต่ละบุคคล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางราชการใดๆ การจัดการองค์กรลักษณะนี้เน้นความสัมพันธ์ และความนับถือตามระบบอาวุโส การจัดการของเครือข่ายเวียงดั่งที่มีประธาน รองประธาน เลขานุการ และคณะกรรมการ การจัดการองค์กรลักษณะนี้ เป็นเพียงโครงสร้างองค์กรที่ชาวบ้านออกแบบไว้เพื่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกหรือหน่วยงานของรัฐ แท้ที่จริงแล้ว การจัดการองค์กรเครือข่ายชาวบ้าน เป็นการจัดการที่ใช้ความศรัทธาเป็นตัวตั้ง แบ่งบทบาทการทำงานตามความถนัดมีความยืดหยุ่นในการทำงาน มีการนับถือตามระบบอาวุโส โดยรูปแบบการจัดการองค์กรลักษณะนี้มีอยู่ในชุมชนดั้งเดิมอยู่แล้ว ปัจจุบันการจัดการองค์กรในลักษณะนี้มีมิติหรือมีบทบาทมากกว่าเรื่องการทำบุญหรือทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน อีกทั้งยังพบว่า การจัดการองค์กรลักษณะนี้มีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เจริญศิลป์ อินตะผัด (2545) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายองค์กรชุมชนในการทำงานด้านเอดส์ระดับตำบล พบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายองค์กรชุมชนคือ ผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน และกลุ่มองค์กรในชุมชน โดยผู้นำชุมชนจะต้องมีภาวะการณ์เป็นผู้นำที่ดี มีศักยภาพในการติดต่อสื่อสาร สามารถประสานทรัพยากรกับองค์กรทั้งภายในและภายนอก

ชุมชน อีกทั้งเป็นที่ปรึกษาสำหรับกลุ่มองค์กรชุมชนในการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมอย่างอิสระ กลุ่มองค์กรชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินงานด้านต่างๆ ภายในชุมชน และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเกิดการร่วมมือกันเป็นอย่างดีทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงองค์กรจากภาครัฐและเอกชนต่างๆ

2.7 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของศูนย์บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดวัดไม้เสียบ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช (วารสารสำนักงาน ป.ป.ส., 2552: 25-30) เป็นการบำบัดรักษาแบบสมัครใจ มีการเก็บหลักฐานผู้ที่เข้ารับการบำบัดทั้งในส่วนของบัตรประจำตัวที่ทางราชการออกให้และสำเนาทะเบียนบ้าน พร้อมทั้งมีการลงประวัติประเภทของสารเสพติดที่ติด โดยการบำบัดรักษาจะกำหนดไว้ที่ 45 วัน ซึ่งบางรายที่มีอาการหรือพฤติกรรม (ในระยะติดยา) ที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายกับตัวเองและผู้ป่วยคนอื่นต้องมีข้อตกลงให้ใช้เครื่องพันธนาการและการกักบริเวณ ศูนย์บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดวัดไม้เสียบจะมีการตั้งกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน การบำบัดรักษาจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. การรักษาทางด้านร่างกาย จะมีระเบียบในการอยู่ร่วมกันคือ

- ห้ามคิดหนี
- ห้ามสูบบุหรี่
- ห้ามลักทรัพย์
- ห้ามทะเลาะวิวาท
- ห้ามอ่อนญาติ

ซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนหรือกระทำความผิดข้อบังคับก็จะถูกลงโทษด้วยการเขียนด้วยหวาย โดยยาที่ใช้ในการบำบัดรักษามี 2 ประเภทคือ ยาสำหรับอบตัวและยาสำหรับรับประทาน

2. การรักษาทางด้านจิตใจ

นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อให้ผู้ป่วยมีจิตใจสงบขึ้น โดยคำสอนจะเน้นเรื่องความกตัญญูทศเวทต่อบิดามารดา สั่งสอนผู้ป่วยเพื่อกล่อมเกล่าจิตใจให้มีความรู้สึกสำนึกผิดชอบชั่วดี มีการสวดมนต์ ฟังเทศน์ทุกวัน มีการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคม และให้กำลังใจกับผู้ป่วยในการใช้ชีวิตในสังคมต่อไป ทำให้ผู้ป่วยมีความรู้สึกที่ตัวเองมีคุณค่ามากยิ่งขึ้นนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อให้ผู้ป่วยมีจิตใจสงบขึ้น

การบำบัดรักษายาเสพติดของวัดไม้เสียบเป็นอีกหนึ่งทางเลือกสำหรับผู้เสพยาเสพติดขั้นรุนแรง รวมทั้งผู้ติดยาเสพติดที่มีอาการทางจิตประสาท หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง สร้างความเดือนร้อนให้ครอบครัวและคนรอบข้าง

วงศ์ศักดิ์ สวัสดิ์พาณิชย์ (2552) ภายใต้นโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามยุทธศาสตร์ 5 รื้อป้องกัน ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้รับมอบภารกิจให้เป็นหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการดำเนินงานในส่วนของรัฐชุมชน และรัฐสังคม เพื่อหยุดยั้งและลดระดับการขยายตัวของปัญหายาเสพติด กรมการปกครองได้ดำเนินการตามนโยบายและมาตรการเชิงรุกของกระทรวงมหาดไทย “ปฏิบัติการ Clean & Seal ทำความดีเพื่อแผ่นดิน กวาดล้างให้สิ้นยาเสพติด” โดยเน้นการบูรณาการ สร้างความร่วมมือของประชาชน ประชาสังคม และภาครัฐ เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาดังแต่การอำนวยความสะดวก การป้องกัน การปราบปราม การบำบัดฟื้นฟู และการติดตามประเมินผล ซึ่งในกระบวนการที่กล่าวมานี้ การบำบัดฟื้นฟูเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญที่จะช่วยลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด และ “วิทยาลัยลูกผู้ชาย” (Spirit College) ก็เข้ามามีบทบาทในการนำผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดอย่างเป็นรูปธรรม ป้องกันไม่ให้กลับไปสู่ภาวะเสพติดตามกระบวนการชุมชน ประชาสังคม และระบบสมัครใจ

การดำเนินการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดผ่านวิทยาลัยลูกผู้ชายจัดตั้งขึ้น ณ กองร้อยอาสารักษาดินแดนจังหวัดต่าง ๆ เป็นกระบวนการบำบัดฟื้นฟูแบบครบวงจรตามหลักการบำบัดฟื้นฟู “โดยกระบวนการชุมชน โดยประชาสังคม และโดยสมัครใจ” ตั้งแต่ก่อนเข้ารับการบำบัดไปจนถึงภายหลังผ่านกระบวนการบำบัดแล้ว ตามขั้นตอนและวิธีการที่เหมาะสมของภูมิสังคมและภูมิวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ โดยดำเนินการดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมการ กองร้อยอาสารักษาดินแดนจังหวัดมีบทบาทในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดแบบสมัครใจบำบัดครบวงจร โดยสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจะทำหน้าที่ด้านการบำบัดฟื้นฟู (ซึ่งบุคลากรประจำศูนย์จะได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการบำบัดรักษา)

2. ขั้นตอนดำเนินงาน ค้นหาผู้เสพยาเสพติดโดยกระบวนการประชาสังคม ชุมชน และรับเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูตามความสมัครใจของตนเองและความยินยอมของผู้ปกครอง ซึ่งในเบื้องต้นจะมีการจัดกิจกรรมพบญาติ พบปะผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจแนวทางการบำบัดฟื้นฟู และการดูแลช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัด

3. ขั้นตอนการอบรม มีการกำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เข้ารับการอบรมทั้งทางร่างกายและจิตใจ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสร้างภูมิคุ้มกันและสร้างคุณค่าในตนเอง รวมทั้งการฝึกฝนอาชีพ โดยบูรณาการระหว่างหลักสูตรที่ใช้ในสถานพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข

ค่ายวิวัฒน์พลเมือง สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สำนักงานคุมประพฤติ ครอบครัวยุคใหม่ และชุมชนบำบัด เพื่อให้เกิดความเหมาะสมแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการใช้ระเบียบการปฏิบัติประจำวันของหน่วยทหารเข้ามาสอดแทรกในการบำบัดรักษา เป็นการปลูกฝังให้เกิดความมีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา เสียสละ เสริมสร้างบุคลิกภาพให้กับตนเอง นอกจากนี้ ยังมีการอบรมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ หลักศาสนา ศิลปกรรมและจรรยา อบรมสร้างจิตสำนึกเพื่อลด ละ เลิกยาเสพติดฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและสภาพจิตใจจากการติดยาเสพติด และที่สำคัญคือการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ที่สมัครใจเข้ารับการพัฒนาด้านการเกษตรกรรมและวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพภายหลังเสร็จสิ้นการอบรมโดยบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงแรงงาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) หอการค้า และสภาอุตสาหกรรม

4. 'ขั้นตอนการติดตามประเมินผล มีระบบติดตาม ช่วยเหลือ จัดกลไกติดตาม ดูแลช่วยเหลือด้านอาชีพ แหล่งทุนหรือกองทุนช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัด รองรับ ฯลฯ โดยขอความร่วมมือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดอาสาสมัครในพื้นที่เข้าร่วมติดตามผู้ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพจากวิทยาลัยลูกผู้ชาย ตลอดจนการใช้กระบวนการประชาสังคม กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านในแต่ละพื้นที่ช่วยกันสอดส่องดูแล

กระบวนการดำเนินงานของวิทยาลัยลูกผู้ชายทั้ง 4 ขั้นตอน จะเปิดโอกาสให้ครอบครัวของผู้เสพยาเสพติดเข้ามารับรู้ ช่วยเหลือ และรับผิดชอบในการดูแลผู้เสพยาเสพติด รวมทั้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนระบบการบำบัดรักษาและติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดแล้ว อันเป็นการสนับสนุนให้ระบบการเฝ้าระวังมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

กัลยา ไขยเลิศ (2541) ศึกษาความตั้งใจและการรับรู้อุปสรรคในการเลิกยาเสพติดของผู้ที่เคยเข้ารับการบำบัดยาเสพติดที่ศูนย์เบ็ญจอรุณในประเทศไทย ผลการศึกษา พบว่า

1. กลุ่มบุคคลในครอบครัว กลุ่มเครือญาติ กลุ่มเพื่อน พี่เลี้ยงมีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างมากต่อความตั้งใจในการเลิกเสพยาของผู้ที่ติดยาเสพติดเลิกยาเสพติด จากการที่กลุ่มผู้เลิกยาเสพติดกลับไปอยู่ที่บ้าน มีพ่อแม่ ญาติพี่น้อง สามี ภรรยา และลูกที่คอยให้กำลังใจในการเลิกยาเสพติด ได้รับการเยี่ยมเยียนอย่างสม่ำเสมอจากพี่เลี้ยงที่เคยดูแลผู้เลิกยาเสพติดและเพื่อนที่เลิกยาได้แล้ว ส่งผลให้ผู้ติดยาเลิกยาได้ง่ายขึ้น

2. การใช้หลักคำสอนทางคริสตศาสนาเป็นแนวทางในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง โดยมีความเชื่อว่าพระเจ้าอยู่เคียงข้างและคอยให้กำลังใจ ถึงแม้ว่าจะมีเพื่อนมาชักชวนให้กลับไปเสพ หรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มียาเสพติดเป็นสิ่งล่อใจ ผู้ที่มีความศรัทธาและเชื่อมั่นใน

พระเจ้าตลอดเวลา เชื่อว่าตนเองมีความหนักแน่น และมีความมั่นใจว่าสามารถควบคุมตนเองไม่ให้
หวนกลับไปยาเสพติดได้อีก

การแก้ไขปัญหายูสเอ/ผู้ติดยาเสพติดโดยการส่งเข้ารับการรักษาในศูนย์
บำบัดรักษาต่างๆถือเป็นการแก้ไขปัญหที่ปลายเหตุ การที่จะแก้ไขปัญหายูสเอ/ผู้ติดยาเสพติดให้ม
ความยั่งยืนได้นั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน และสังคม ในการช่วยกันดูแลบ
รหณ ให้ความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจ เพื่อให้บุตรหลานห่างไกลจากยาเสพติด นอกจากนี้
ชุมชน สังคมต้องช่วยกันเฝ้าระวัง สอดส่องดูแลคนในชุมชน และที่สำคัญที่สุดคือ ตัวผู้ติดยาเสพติด
จะต้องมีจิตใจที่เข้มแข็งในการเอาชนะยาเสพติด เพราะการเอาชนะใจตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่
จะทำให้สามารถเลิกยาเสพติดได้อย่างยั่งยืน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ แสดงให้เห็นถึงหลักการและ
รูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจว่า การบำบัดรักษาผู้ป่วยของศูนย์
บำบัดต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งในส่วนของภาครัฐ เจ้าหน้าที่ของศูนย์บำบัด
ครอบครัวผู้ผ่านการบำบัด ชุมชน รวมถึงองค์กรเครือข่ายในพื้นที่ รวมทั้งมีกิจกรรมในการหนุน
เสริมในเรื่องอาชีพ ความต้องการของผู้ผ่านการบำบัดตามวิถีและรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละ
พื้นที่ อีกทั้งมีการเฝ้าติดตามเพื่อป้องกันการกลับมาเสพติด และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้
อย่างปกติสุข ดังนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้
สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสถานการณ์ในปัจจุบัน ภายใต้ร่วมมือของทุกภาคส่วนในพื้นที่ โดย
เฉพาะตัวศูนย์บำบัดฯ เพื่อให้เกิดโครงสร้างและกลไกการขับเคลื่อนงานการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้
ติดยาเสพติดในเชิงบูรณาการภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา

